

TAKOVÍ NORMÁLNÍ HRDINOVÉ

Christopher McDougall

Jak banda svérázných
dobrodruhů objevila zapomenutá
tajemství síly a vytrvalosti



MLADÁ FRONTA



MLADÁ FRONTA

TAKOVÍ NORMÁLNÍ HRDINOVÉ

Jak banda svérázných
dobrodruhů objevila zapomenutá
tajemství síly a vytrvalosti

christopher mcdougall

© 2015 by Christopher McDougall
Cover photo © Shutterstock, 2015
Translation © Anna Kudrnová, 2015
ISBN 978-80-204-3825-6

TAKOVÍ NORMÁLNÍ HRDINOVÉ

Christopher McDougall

Jak banda svérázných
dobrodruhů objevila zapomenutá
tajemství síly a vytrvalosti

MLADÁ FRONTA

Mým rodičům, Johnovi a Jean McDougallovým.

*„Za všechny své činy, které snad mají nějakou cenu,“
řekl kdysi Howard Hughes, „vděčím géniu svého otce.“*

Tradice má sílu.

– *NOVINÁŘ HEYWOOD BROUN,*
když roku 1922 sledoval,
jak starý boxer dal za vyučenou mladému vyzývateli

KAPITOLA 1

MUSÍTE SI PŘEDSTAVIT, že jste v Řezníkově kůži.

Jste generál Friedrich-Wilhelm Müller, jeden ze dvou německých velitelů Kréty. Hitler má strach, že se přímo vám před nosem schyluje k něčemu strašnému, co by vážně narušilo německou ofenzivu, vy ovšem máte situaci pevně v rukou. Ostrov je malý a vašich lidí obrovský počet. Velíte 100 000 zkušených vojáků, hory pročesávají pátrací letadla a pláže monitorují hlídkové čluny. Máte na povel gestapo a lidi se vás tolik bojí, že vám přezdívací Řezník. S vámi si nikdo zahrávat nebude.

A pak se 24. dubna 1944 vzbudíte a zjistíte, že vaše druhá polovička je ta tam. Po vašem spoluveliteli, generálu Heinrichu Kreipovi, jako by se zem slehla. Ani stopa po něčem nekalém: žádné výstřely, žádné krveprolití, žádné známky potyčky. Co je ještě divnější, generál se vypařil v blízkosti hlavního města, nehlídanějšího kouta ostrova. Ať se stalo cokoli, odehrálo se to přímo před generálovými vlastními muži. A Kreipe nebyl žádný zelenáč; byl to tvrdý chlap, veterán z Velké války s Železným křížem, který v bitvách vystoupal po žebříčku hodností a zrovna ho převeleli z ruské fronty. Měl osobní stráž, ozbrojeného řidiče a vilu obehnanou ostnatým drátem, hlídanou bojovými psy a kulometry.

Tak kam se poděl?

Řezník věděl jenom tolik: krátce po deváté večer generál Kreipe opustil velitelskou základnu a odjel do centra města. Byla sobota, a tak byl pěší provoz hustší než obvykle. Ze vzdálených posádek přijely autobusy vezoucí jednotky do kina, takže procházející se vojáci přeplnili ulice. Film právě skončil; to Řezník věděl, protože stovky vojáků viděly černý sedan s generálskými vlaječkami na nárazníku, jak popojíždí ulicemi. Generálův řidič na ně musel troubit, ať ustoupí z cesty, v jednu chvíli dokonce stáhl okénko a zahulákal: „*GENERALS WAGEN!*“ Kreipe seděl na sedadle spolujezdce, kýval a salutoval. Silnice v každém směru byly

co půl míli střežené kontrolními stanicemi. Generálův vůz minul štáb gestapa a projel poslední kontrolní stanicí, úzkým průjezdem u Chanijské brány. „*Gute Nacht*,“ zavolal generálův řidič. Sedan proklouzl pod závorou a opustil město.

Nazítří brzy ráno byl generálův vůz objeven na plážičce jen kousek od města. Generál a jeho řidič byli fuč, stejně jako vlaječky s orlicí z předního nárazníku. Kolem auta se povalovaly podivné odpadky: román od Agathy Christie, obaly od čokolády Cadbury, hromádka špačků z cigaret anglické značky „Player’s“ a zelený baret britského komanda. Na přístrojové desce ležel dopis. Byl adresován „německým orgánům na Krétě“ a stálo v něm, že Kreipe byl zajat britskou přepadovou jednotkou a odvezen z ostrova. Dopis byl obřadně zapečetěn červeným voskem a pečeti byly prsteny a končil veselou douškou:

Vělice nás mrzí, že tu musíme nechat tenhle krásný automobil.

Tady něco nehrálo. Generála museli lapit poté, co vyjel z města, jenže jeho auto se našlo pouhých dvacet minut cesty odtud. Takže za tuto krátkou dobu tajemní muži provedli útok ze zálohy, odzbrojili a zneškodnili dva zajatce, vykouřili balíček cigaret, posvačili, ztratili baret, roztavili pečeti vosk – a co ještě – prolistovali knížku? Byl to únos, nebo rodinná dovolená? Navíc byl dotyčný úsek pobřeží osvětlený obloukovými lampami a létala nad ním hlídková letadla. Proč by si zkušené komando vybralo jako místo opuštění ostrova zrovna jeho nejmíň chráněnou část? Z té pláže by se jejich člun musel plavit na sever stovky mil vodami, které okupovali Němci, což by z něj hned po východu slunce udělalo snadný terč.

Ať to provedl kdokoliv, snažil se vypadat velmi britsky, velmi chladnokrevně a nad věcí. Jenže na to jim Řezník nehodlal skočit. Tohle byla už jeho druhá světová válka, a pokud mu bylo známo, generála ještě nikdy nikdo neunesl. Takováhle akce neměla precedent ani danou taktiku, takže museli plánovat za pochodu. Což znamená, že dříve nebo později něco zpackají a padnou mu přímo do rukou. Už se dopustili jedné velké chyby: šeredně podcenili svého soupeře. Řezník totiž prokoukl jejich zastírací manévry a uvědomil si dvě věci:

Jsou pořád na ostrově a prchají o život.

KAPITOLA 2

Kdo je ve své smělosti troufalý, bude zabit
kdo je statečný, ale netroufá si, bude žít.

LAO-C'

JEDNOHO JARNÍHO RÁNA ROKU 2012 jsem stál na místě, kde se našlo generálovo auto, a přemítal jsem nad stejnou otázkou jako kdysi Řezník: kam jen mohli jít?

Za mými zády se rozléhá Egejské moře. Předě mnou nic než po hrudník vysoká spleť ostružiní vedoucí k příkrému srázu. V dálce přetíná ostrov napůl jako obří hraniční plot rozeklaný hřeben zasněženého pohoří Ida – je to nejvyšší převýšení v Řecku. Uniknout se dá jedině z jižního pobřeží, jenže tam se lze dostat jen přes takřka 2500 metrů vysoký vrchol. Taková túra by byla náročná sama o sobě, ale táhnout při ní nepřátelského zajatce a v patách mít plno pronásledovatelů? Ani nápad.

„Á!“ Odněkud z ostružiní se ozve výkřik, pak se vynoří ruka, jako by mávala na taxík. „Pojď sem ke mně.“

Chris White zůstává na místě se zdviženou rukou, abych ho našel, a oči upírá na to, co objevil. Nahodím si batoh na ramena a začnu si klesat cestu k němu, za oblečení mě chytají trny. Na světě nežije člověk, který by o incidentu s generálem Kreipem věděl víc než Chris White, což je zvláštní, protože neexistuje důvod, proč by Chris White měl něco vědět o generálu Kreipovi. Chris není akademik ani vojenský historik. Nehovoří řecky ani německy a jako celoživotní pacifista si nijak zvlášť nepotrpí na příběhy z války. Přes den Chris působí jako sociální pracovník, který řídí péči o seniory a mentálně postižené lidi v tichém anglickém městě Oxford. Ale po nocích a o víkendech se v dřevěné kůlně za svým venkovským domkem hrabe ve štosech topografických map a antikvárních knih. Chris následuje zářnou tradici britských amatérů posedlých nějakým tématem a posledních deset let strávil tím,

že střípek po střípku skládal záhadu, kterou řešil Řezník 24. dubna 1944: jak nechat zmizet německého generála na ostrově, kde se to jen rojí německými jednotkami?

Byl to fantastický nápad. Právě to Chrisu Whiteovi učarovalo. Ten plán byl tak dokonale, tak drze antinacistický: chtěli Hitlerovi hodit klacek pod nohy ne silou a brutalitou, ale převést ho důmyslem a chytrostí. Žádné kulky, krev, žádné zapletení civilistů. Zabít generála by z něj udělalo jen další oběť války; takhle ukážou nepříteli, zač je toho loket, a naženou trochu strachu těm, kdo terorizují Evropu. Naprostá záhadnost plánu vydráždí nacisty k nepřičetnosti a v mysli každého vojáka zaseje semínko obav: pokud tyhle přízraky dokážou zajmout nejstřeženějšího muže na opevněném ostrově, může být vůbec někdo v bezpečí?

Jenže únosem to jen začínalo. Řezník hodlal do pátrání zapojit všechno, co měl, a že toho měl hodně. Byl odhodlán pročesat lesy, nasadit stopovací psy, vypustit nad hory průzkumná letadla snímající kozí stezky, po nichž se pak vydají pěší zvědové. Gestapo mohlo nabídnout úplatky a odměny, a tak aktivovat síť místních udavačů. Řezník měl více než jednoho vojáka na každé čtyři civilisty, což byl vyšší podíl, než byste našli ve věznici s maximální ostrahou. A právě v tu se Kréta proměnila: ve věznici oplocenou mořem. Kréta vlastně nikdy nebyla obyčejný ostrov, alespoň v Hitlerových očích ne. Führer na Krétu spoléhal jako na klíčový tranzitní bod pro německé jednotky a zásoby mířící na ruskou frontu, a hodlal si ji střežit jako bankovní trezor. I ten nejmenší náznak krétského odboje, jak Hitler přikázal, měl být potlačen s *eine gewisse Brutalität* – „jistou brutalitou“.

A aby dal jasně najevo, co míní výrazem *Brutalität*, Hitler světil ostrov do rukou svého bojovníka snů: generála Müllera, veterána se sedmáctiletou praxí a Rytířským křížem za chrabrost, který si pro svou nemilosrdnost brzy vysloužil přezdívku „Krétský řezník“. Jeho pravou rukou byl důstojník gestapa jménem Fritz Schubert, Němec narozený na Blízkém východě, přezdíváný „Turek“. Se svou snědou pletí a plynnou řečtinou a angličtinou se Turek dokázal vydávat za pastýře, potloukat se po kavárnách a návších a čenichat tam. Jeho oblíbený trik spočíval v tom, že si oblékl britskou uniformu, vytáhl některého Krétana odsouzeného

k smrti ze žaláře a nabídl mu svobodu, pokud Turka předstává ve své vesnici jako britského člena komanda, který přišel na pomoc odboji.

„Měli to zmáknuté, byli zvyklí klamat nic netušící lidi,“ vzpomínal jeden

Krétan, který přežil válku.

Jenže možná jim Řezník tentokrát sedl na lep. Možná to únosci úmyslně přehnali se smetím poházeným kolem generálova vozu, protože si chtěli s Řezníkem pohrát a vyvolat v něm dojem, že generál je pořád ještě na ostrově. Pak by rozptýlil své jednotky po celých horách... a jakmile by se otočil, zjistil by, že na pobřeží vtrhly spojenecké jednotky. Pokud to tak bylo, klobouk dolů – Řezník musel smeknout před jejich vychytralostí.

Kréta, ten zapadlý ostrůvek, Hitlerovi tajně dělala vrásky. „Obava z invaze do Řecka a Kréty vyvstala v lednu 1943,“ vysvětlil Antony Beevor, britský vojenský historik, jehož otec sloužil za války u špionážní služby. „Němci měli v skrytu duše největší hrůzu z toho, že budou muset v týle čelit vzpouře na Krétě.“ Hitlerovy síly byly už tak nebezpečně rozptýlené – okupovaly více než tucet zemí a zároveň byly uvězněny v krutých bojích na různých místech Ruska a severní Afriky. Kdyby jim Kréta vrazila nůž do zad, byla by to katastrofa. Tak či onak, Řezník musel tenhle průšvih rychle vyřešit. Čím déle se generál pohřešoval, tím vypadal Řezník slabší a zranitelnější – v očích nepřátel i vlastních lidí.

Proto hned prvního dopoledne Řezník přišel s plánem, jak si na únoscce políčí. Jeho letadla brzy vzlétla do vzduchu a rozhazovala letáky nad Heraklionem, pobřežním městem, které se později stalo hlavním městem Kréty:

Jestliže se generál do tří dnů nevrátí, všechny vesnice ve správné oblasti Heraklion budou do základu vypáleny. Civilní obyvatelstvo nechť očekává nejpřísnější represe.

Čas běžel. Řezník měl spoustu udatných vojáků: teď potřeboval vyděšené civilisty. *Uvidíme, jak daleko tihle banditi dojdou, když se celý ostrov obrátí proti nim.*

Christ White rozhrnul ostružiní a ukázal na zem. Úzká cestička v hlíně vedla k nízkému tunelu v křoví. Nebyla moc prošlapaná, ale byla to nejlepší, co jsme za celé dopoledne viděli.

„Šli tudy,“ prohlásil Chris. „Pojďme.“

KAPITOLA 3

CHRIS RAZIL CESTU. Ostružiní přetínalo pěšinu jako síť, šlo se po řídce zarostlém podloží volných kamenů. Stezička se pořád kroutila na místech, kde by neměla – otáčela se o 180 stupňů, nořila se do zarostlých úžlabin –, ale Chris nebyl k zastavení. Kdykoli se zdálo, že se pěšinka nadobro vytratila, Chris zapadl do houští a nakonec jeho ruka vystřelila zase nahoru:

„Á!“

Ně, opakoval mi můj instinkt. *Tohle je úplně špatně*. Proč by někdo prošlapával stezku, která vede přímo do skály? Nebo do strže a zase zpátky, místo aby se táhla podél ní? Musel jsem si připomenout, že se řídíme logikou koz; na Krétě prošlapávají cestu kozy a pastýři je následují a osvojují si zvířecí vnímání krajiny. Jakmile jsem přestal zpochybňovat kozí logiku, všiml jsem si, jak jsou kameny kolem nás uhlazené, a uvědomil si jinou věc: voda teče jen jedním směrem. Bez ohledu na to, jak podivnými zatáčkami nás tyhle výmoly vedly, museli jsme získávat výšku. Aniž jsme to postřehli, krůček po krůčku jsme se blížili k vrcholu srázu.

„Netají se ti z toho dech?“ zeptal se Chris. „Je možné, že před námi tudy od německé okupace nikdo nešel. Jako bychom vstupovali do starověké hrobky.“

Za chvíli už jsme s Chrisem pelášili dál. Tedy, Chris pelášil a já ho následoval. On prošlapával a razil cestu, zatímco já jsem měl co dělat, abych s ním udržel tempo. Jsem o deset let mladší než Chris a *myslel* jsem si, že mnohem lépe trénovaný – bylo pro mě tedy pokořující přijmout skutečnost, že mě tenhle šedesátiletý správce sociálních služeb, který nikdy netrénuje a vypadá, jako by se nejlíp cítil v pohodlném křesle s nedělními novinami, může při stoupání do kopce zahanbit svou vytrvalostí a hbitostí.

„To musí přijít samo,“ pokrčil Chris rameny. Vážně? Právě to jsem jel na Krétu zjistit.

Staří Řekové říkali Krétě „Odštěpek“, a když začne vaše letadlo klesat

k přistání a po zemi pod vámi ani stopa, poznáte proč. Zrovna když si pomyslíte, že se letadlo zřítí do moře, pilot nahne stroj a ostrov se zničehonic objeví, na pobřeží zpěněný, jako by se právě vynořil z hlubin. V přístavu za letištem se tyčí pochmurná kamenná pevnost z šestnáctého století, památka benátských časů, která jen posiluje dojem, že procházíte branou času a vstupujete do světa dávno minulých dob.

Krátě se říká ještě jinak, „Ostrov hrdinů“, na což jsem přišel jen náhodou. Hledal jsem informace o Feidippidovi, antickém řeckém poslu, který inspiroval moderní maraton, a narazil jsem na zvláštní zmínku o moderním Feidippidovi jménem George Psychundakis, lépe známém pod přezdívkou „Šašek“. Šašek byl fascinující postava. Když Hitlerovy síly vpadly na Krétu, přes noc se proměnil z ovčáka v posla, který běhal přes hory a nosil zprávy odboji. George zvládl věci, kterých by se zalekl leckterý olympionik: šplhal po zasněžených srážech s třicetikilovým batohem na zádech, uběhl za noc skoro sto kilometrů a nepozřel při tom nic než vařené seno a přechytračil gestapácké komando, které ho obklíčilo. George ani neměl vojenský výcvik; byl to pastýř žijící ospalým, poklidným životem – do dne, kdy se nad jeho domovem rozevřely německé padáky.

Do té doby jsem považoval tajemství dávných hrdinů jako Feidippidés za zpola mytické nebo ztracené v propadlišti času, jenže tady byl normální muž, který tytéž kousky opakoval po 2500 letech. A nebyl jediný: George osobně vyprávěl příběh o jiném pastýři, který sám zachránil ženy a děti z celé vesnice před německým masakrem. Němci, hledající zbraně, pojali podezření, když zjistili, že všichni muži jsou pryč a žádná z žen nepromluví. Německý velitel nechal ženy nastoupit do řady, aby je popravil. Zrovna když chtěl rozkázat „Pal!“, jeho lebka explodovala. Pastýř jménem Kostis Paternakis přispěchal z lesa na pomoc, právě včas, aby stihl ze čtvrt míle zamířit. Zbylí Němci se rozprchli – a padli přímo do náruče partyzánů, kteří dorazili Kostisovi v patách.

„Pořád mi to připadá jako jeden z nejpůsobivějších okamžiků celé války,“ vyprávěl jeden britský člen odboje, jemuž mlčenlivost statečných žen zachránila život. Je to tak strhující příběh, že snadno zapomeneme, co bylo v sázce. Kostis byl nucen ignorovat pud sebezáchovy a ovládnout hněv, paniku a vyčerpání, když musel zklidnit divoce bušící

srdce a zamířit. Nebyl to jen akt odvahy, ale také vítězství přirozeného hrdinství

a fyzického sebeovládání.

Čím déle jsem zkoumal krétský odboj, tím víc podobných příběhů jsem nacházel. Existoval opravdu americký středoškolák, který bojoval po boku rebelů za nepřátelskou linií? Kdo byl hladovějící vězeň, jenž uprchl ze zajateckého tábora a stal se mistrem odvety zvaným „Lev“? A především: co se skutečně odehrálo, když se parta podivínů pokusila propašovat německého velitele z ostrova? I nacisti si uvědomovali, že na Krétě je čekají úplně jiné boje. V den, kdy byl odsouzen k smrti za válečné zločiny, nevinil Hitlerův náčelník štábu za svůj osud norimberské soudce. Nevyčítal svým jednotkám, že prohrály, ani Führerovi, že ho nechal na holičkách. Vinil Ostrov hrdinů.

„Neuvěřitelně silný odpor Řeků fatálně zpozdil německý útok na Rusko o měsíc nebo dva,“ bědoval generál Wilhelm Keitel krátce před tím, než ho odvedli k šibenici. „Kdyby nedošlo k tomu dlouhému prostoji, válka by dopadla jinak... a dnes by tu seděli jiní.“

A nikde v Řecku nebyl odboj tak důvtipný, pohotový a vytrvalý jako na Krétě. Z čeho tedy čerpal?

Byly časy, kdy by tato otázka nepředstavovala žádnou záhadu. Po velkou část lidských dějin národy neponechávaly hrdinské umění náhodě; bylo to multidisciplinární úsilí zaměřené na optimální výživu, ovládnutí vlastního těla a psychické zocelování. Hrdinské dovednosti se studovaly, praktikovaly a zdokonalovaly, přecházely z rodičů na děti a z učitelů na žáky. Umění hrdiny nespočívalo ve statečnosti; šlo o to, být natolik schopný, že statečnost už nepředstavovala problém. Cílem nebylo padnout za dobrou věc, ale vykoumat, jak vůbec nepadnout. Achillovi, Odysseovi a ostatním antickým rekům se myšlenka na smrt ani trochu nezamlouvala a rvali se o každou vteřinu života. Jedinou šancí hrdiny, jak získat nesmrtelnost, bylo zapsat se do paměti lidí jako šampion, a šampioni neumírají tupě jako mouchy. Všechno to závisí na schopnosti uplatnit nesmírné zásoby síly, vytrvalosti a bystrosti, jejichž existenci si spousta lidí ani neuvědomuje.

Hrdinové se naučili, jak využít vlastní tělesný tuk coby zdroj energie a nespolehat na dávky cukru, jak to dnes dělá většina z nás. Naše tělo

zhruba z pětiny tvoří zásoba tuku; nejkvalitnější energie, připravená ke spálení a dostupná v takovém množství, že zlezete horu, aniž byste potřebovali sousto jídla – pokud ovšem víte, jak z ní čerpat. Tukový metabolismus je prakticky zapomenuté tajemství vytrvalců, ale když ho někdo vzkřísí, výsledky jsou ohromující. Mark Allen, nejlepší triatlonista všech dob, prorazil, teprve když objevil způsob, jak spalovat tělesný tuk namísto sacharidů, což znamenalo revoluci v jeho přístupu ke sportu a dovedlo ho k šesti ironmanským titulům, umístění na stupních vítězů skoro v každém závodě kariéry a v roce 1997 i k titulu „Nejzdatnější muž světa“.

Hrdinové také nebyli žádné hory svalů; spíš spoléhali na úspornou, efektivní sílu fascií neboli povázek, houževnaté pojivové tkáň, která v těle funguje jako guma. Bruce Lee byl průměrný student bojových umění, když ho začalo fascinovat Wing Chun, jediné bojové umění vytvořené ženou. Wing Chun je založeno na smrštění povázky, ne na síle svalů. Lee ovládl sílu fascií tak mistrně, že dovedl k dokonalosti úder na délku palce – skoro neznatelnou ránu pěstí, jíž dokázal odmrstit dvakrát tak těžkého muže na druhou stranu místnosti. Fascie je všem dostupný a téměř nevyčerpatelný zdroj síly. Právě díky ní dokážou masajští válečníci při svých rituálech vyskakovat do výše hlavy, fascie je základem řeckého pankratia a brazilského jiu-jitsu, dvou obranných stylů, které patří k těm nejúčinnějším na světě.

Hrdinové se museli stát mistry nepředvídatelného. Trénovali svou amygdalu praktikováním „přirozeného pohybu“, což býval jediný způsob pohybu, který jsme znali. Pokud chtěli lidé přežít, museli být schopni probíhat krajinou, ohýbat tělo podle překážek ležících v cestě, skákat beze strachu a dopadat přesně na správné místo. Kdysi, na počátku

20. století, se francouzský námořní důstojník jménem Georges Hébert pustil do studia přirozeného pohybu; sledoval, jak si děti hrají – běhají, šplhají a perou se –, a začal chápat důležitost spontaneity a improvizace. Když byli později Hébertovi žáci podrobeni testům síly, rychlosti, mrštnosti a vytrvalosti, vyrovnali se elitním světovým desetibojařům.

Proto Řekové nečekali, až se objeví hrdinové; raději si vychovali svoje vlastní. Přivedli k dokonalosti výživu hrdiny, která potlačuje hlad, zvyšuje sílu a mění tělesný tuk v účinné palivo. Vyvinuli techniky, jak

ovládnout strach a návaly adrenalinu, a naučili se čerpat z pozoruhodné skryté síly elastických tkání těla, které jsou mnohem silnější a efektivnější než svaly.

Před více než dvěma tisíci let seriózně pracovali na tom, aby probudili spícího hrdinu, jenž se skrývá v nitru každého z nás. A pak zmizeli.

Nebo možná ne. Když začal Rick Riordan, učitel na základní škole v texaském San Antoniu, přemýšlet o problematických dětech ve své třídě, zničehonic ho napadlo něco ztřeštěného. Možná ty divoké děti nebyly hyperaktivní, možná to byli jen hrdinové na nesprávném místě. Koneckonců – chování, které se dnes tlumí Ritalinem a zaznamenává do třídnice, v jiných dobách platilo za známku velikosti, počáteční projevy skutečného šampiona. Riordan si s tou myšlenkou pohrál a představil si, co by z toho mohlo vzejít. Co kdyby silné, průbojné děti raději přeměroval než odrazoval? Co kdyby pro ně existovalo místo, venkovní tréninkový tábor, pojatý jako hřiště, kde by mohli dát volný průchod všem těm přirozeným instinktům a běhat, zápasit, šplhat, plavat a zkoumat? Jmenoval by se Tábor poloviční krve, rozhodl se Riordan, protože to přece jsme – napůl zvířata a napůl vyšší bytosti, na půli cesty mezi těmito póly a lavírujeme mezi nimi. Riordan začal psát a vytvořil postavu neklidného chlapce z rozvrácené rodiny, Percyho Jacksona, který dorazí do tábora v lesích a mění se s tím, jak učitelé v jeho nitru odhalí olympionika, tříbí ho a vedou.

Riordanova vize školy pro hrdiny opravdu existuje – jen je po kouskách rozsetá po celé zeměkouli. Z dovedností zbyly střípky, ale s trochou snahy je vypátráte všechny. Ve veřejném parku v Brooklynu se bývalá baletka vnoří do křoví a vrátí se s taškou stejných superpotravin, kterými se živili i staří Řekové. V Brazílii někdejší plážový prodavač cetek oživuje ztracené umění přirozeného pohybu. A v arizonském polopouštním zapadákově zvaném Oracle tichý génius zmizel do pouště poté, co naučil pár vynikajících sportovců – a s nimi, světe div se, i Johnnyho Cashe a Red Hot Chili Peppers – dávnému tajemství, jak využívat tělesný tuk.

Ale nejlepší tréninkovou laboratoří ze všech byla jeskyně v horách za nepřátelskou linií – kde během druhé světové války banda řeckých pastýřů a mladých britských amatérů spřádala plány, jak si poradit se stovkou tisíců německých vojáků. Nebyli od přírody silní, profesionálně

vycvičení ani proslulí svou odvahou. Byli to hledaní muži, určení k okamžité popravě. Jenže jim hladovka prospívala. Pronásledování a štvání sílili. Objevili v sobě tak samozřejmé hrdinství, že se rozhodli

jít v šlépějích největšího hrdiny ze všech, Odyssea, a pokusit se o vlastní verzi trojského koně.

Byla to sebevražedná mise – tedy pro každého, kdo neovládl určité staré umění.

KAPITOLA 4

Když přišel Hitler k moci, Churchill nepoužil logický úsudek, ale plně se vcítil do situace, jako to uměl jen. Právě to jsme potřebovali.

C. P. SNOW, VĚDEC A ŠÉF VÁLEČNÉ ŠPIONÁŽE,
V PŘEDNÁŠCE „VĚDA A VLÁDA“ NA HARVARDU ROKU 1961

O ČTYŘI ROKY DŘÍVE byl osud Anglie zpečetěn. Této skutečnosti čelil Winston Churchill, když roku 1940 převzal funkci ministerského předsedy.

„Doneslo se nám, že Herr Hitler má v plánu obsadit Britské ostrovy,“ oznámil Churchill. Právě v tu chvíli velitel tankových oddílů Erwin Rommel útočil na Lamanšský průliv se svou proslulou „Divizí duchů“. Takovou přezdívku si Rommelova jednotka vysloužila nadpřirozenou rychlostí, s níž se hnala nepřátelským územím – jednou urazila skoro dvě stě mil za jediný den –; byla tak rychlá, že by Rommel mohl vtrhnout do Londýna do čtyřadvaceti hodin poté, co by vjel na britské pobřeží.

Jedinou nadějí Anglie byla očividně kapitulace. Na každé anglické letadlo měl Hitler tři, na každého britského vojáka dva své. Dravé skupiny německých ponorek a magnetické miny proměnily kanál La Manche v smrtící past, která ochromila flotilu Královského námořnictva ze čtyřiceti torpédoborců jich zbylo pouhých jedenáct. Britští vojáci

byli zničení a téměř neozbrojení; desítky tisíc jich padlo do zajetí nebo zemřelo, přeživší zahazovali zbraně i výstroj a prchali. Naproti tomu německé jednotky byly tak disciplinované, urputné a plně euforie, že Hitler dokonce chtěl, aby zvolnily a nevysilovaly se příliš rychlým postupem.

„Pánové, sami jste viděli, co to bylo za trestuhodnou bláhovost, pokoušet se bránit toto město,“ pravil Hitler, když se procházel po dýmajících pozůstatcích Varšavy, již bombardování proměnilo v krajinu zlých snů plnou sutin a rozkládajících se mrtvol a jejíž starosta byl

odvlečen do Dachau. „Jen bych si přál, aby jistí státníci v jiných státech, kteří zjevně chtějí z celé Evropy učinit druhou Varšavu, měli příležitost spatřit skutečnou tvář války stejně jako ji vidíte vy.“

Jenže Churchill znal skutečnou tvář Hitlera. Během prvních chaotických měsíců náporu nacistů bylo jen málo lidí, kteří tak rychle jako Churchill dokázali proniknout válečným dýmem a pompou Třetí říše a nahlédnout do srdce muže, který za vším stál. *Pokud se domníváte, že máte co do činění se státníkem, jako jste vy*, varoval Churchill členy Parlamentu, *nebo tvůrcem impéria, či dokonce tuctovým megalomanem, děláte hroznou chybu*. Válka pro Hitlera nepředstavovala prostředek, jak dosáhnout něčeho vyššího; sama byla to největší, co znal.

„Nacistická moc,“ pravil Churchill, „čerpá sílu a zvrácené potěšení z perzekuce.“ Její představitele, ty „odpudivé muže“, strach a bolest sexuálně vzrušovaly. Podle Hitlerových vlastních slov byl nejužasnějším dnem jeho mladého života jeden z nejtemnějších dnů historie: byl

„zachvácen bouřlivým nadšením“, když se dozvěděl, že vypukla první světová válka. „Padl jsem na kolena a ze srdce přetékejícího radostí děkoval nebesům.“ V roli vojáka desátník Hitler zbožňoval morbidní svět boje ve frontové linii; nechtěl se nechat evakuovat ze zákopů, třebaže měl stehno roztržené šrapnelem, a když se po uzdravení vrátil zpátky, první noc samým vzrušením nemohl spát, a tak pochodoval sem a tam s baterkou a probodával bajonetem krys, než ho kdosi trefil botou a řekl mu, ať toho kouká nechat.

„Když se podíváme na nevídanou zášť a vynalézavou agresi, kterou náš nepřítel vykazuje,“ varoval Churchill, „můžeme se s naprostou jistotou připravit na neotřelé úskoky a brutální, zrádné manévry všeho druhu.“

Proto se Churchill vytasil se svým vlastním inovativním manévrem.

Jednalo se o nový způsob boje, Churchill tedy chtěl nový druh bojovníka:

osamělé fantomy, kteří měli svou vynalézavostí a nezávislostí otestovat „nepísané zákony války“, jak se Churchill vyjádřil, a rozpoutat chaos takového rozsahu, jakého se jim zamane. Britská armáda byla v početní i silové menšině, ale možná mohli vyrovnat síly tím, že zaměstnají celé německé regimenty pronásledováním jediného muže. Nebo jediné ženy. Případně jediné ženy, která v případě jednoho rekruta byla ve skutečnosti

mužem. Kdykoliv se německý voják pokoušel zavřít oči a usnout, Churchill chtěl, aby ho sužovaly – a pronásledovaly – smrtící stíny.

Pro takové operace nemohl využít ostřílené vojáky; každý, kdo byl fyzicky schopen boje, byl potřeba na bojišti. Místo toho začala Churchillova nová operace rekrutovat básníky, profesory, archeology – kohokoliv zcestovalého, kdo se uměl orientovat v cizích zemích. Když se dva profesoři ve středních letech dozvěděli o Churchillově plánu, byli tak unešení, že se vzdali svého statutu odpůrců války z přesvědčení a rozhodli se bojovat. Pro britské akademiky to bylo ztělesnění jejich vysněného světa. Četli klasiky jako komiksy; vyrůstali na Plútarchových *Životopisech* – „Bibli hrdinů“, jak prohlásil Emerson – a dospívali ponoření do dobrodružství Odyssea či Richarda Lvího Srdce a Sigurda Drakobijce. Chápali, že ve starém Řecku mohl výsledek celé války záviset na výkonu jednoho či dvou výjimečných jedinců.

Ale počkat. Britské vedení bylo v šoku. Hodlá Churchill opravdu nasadit proti nejkrutějším zabijákům na planetě tyhle podivíny? Nacisti právě roznesli na kopytech armády devíti evropských národů, a Churchill na to odpoví... *tímhle?* To nejsou přepadové jednotky, oponoval Churchillův generál, ale chodící pohroma. Pokud je nezradí falešný pas a směšný přízvuk, zradí je vesničané; jakmile shodí tyhle potrhlinky za nepřátelskou linii, nezbude jim než hledat potravu a úkryt právě u těch lidí, kteří je s nejvyšší pravděpodobností udají. Jaký by měl rolník, jemuž míří do obličeje puška člena SA, důvod *nevyměnit* život Brita za svůj vlastní? Churchillovi dobrodruzi nebudou mít kam utéct, jestli je nepřítel začne pronásledovat, a žádnou naději, pokud je chytí. Nikdo je neodvede do zajateckých táborů s pravidelnými návštěvami Červeného kříže jako jiné válečné zajatce; budou je bít a mučit, až vykřičí všechna tajemství, která vědí, a pak je na místě odstřelí.

Jenže Churchill se nenechal zviklat. Málo se ví, že zamlada byl Churchill sám jednou takovou chodící pohromou. Nedá se říct, že by byl

„z těsta, z něhož se dělají gladiátoři“, poznamenal později autor jeho biografie *The Last Lion (Poslední lev)*, William Manchester. „Jako churavý, nemotorný a slabý hoch s bledýma křehkýma rukama děvčete, který šišlal a maličko při mluvení zadrhával, se stal tečem šikany. Spolužáci ho bili, zesměšňovali a bombardovali kriketovými míčky. Roztřesený

a poníženy se schovával v blízkém lese.“ Mladý Winston měl tak daleko k chlapáctví, že snesl jen hedvábné spodní prádlo a i v zimě musel spát nahý v hedvábném povlečení. „Mám tak vetché tělo,“ stýskal si, „že mě vyčerpají i drobné starosti všedního dne.“ Nicméně postupem času se Churchillovi podařilo proměnit z šikanovaného chudáčka ve šviháckého válečného zpravodaje a důstojníka armády, který se později s pověstným doutníkem v koutku a buldočí neústupností stal ochráncem svobody Velké Británie. Churchill si byl jistý, že když to dokázal on, dokážou to i jiní outsideři.

A jeho outsideři mu věřili – protože někteří z nich už viděli opravdového superhrdinu z masa a kostí. Stačilo se zadívat z okna a počkat na Thomase Edwarda Lawrence – vítěze soubojů s dykami, přemožitele zlosynů, náčelníka pouštních banditů –, až si to pofrčí Dorsetem na velké motorce Brough Superior. Lawrence z Arábie nebyl pouze jejich idol, ale také evoluční vzor, návod na proměnu, kterou prošel od *nich* k *sobě*. Kdysi ze začátku první světové války byl T. E. Lawrence stejný nepraktický knihomol jako teď oni; coby akademik z Oxfordu s postavou prepubertální dívky a nechutí k drsným sportům, natožpak rvačkám, měl Lawrence původně za úkol kreslit mapy a vojenské poštovní známky a na bojišti si počínal tak zoufale, že ho jeden nadřízený propustil jako „nadutého mladého osla“, který „by potřeboval pořádně nakopat“.

Pak se cosi stalo. Lawrence odjel do pouště; a vrátil se někdo jiný. Ten tam byl „mužíček v hedvábné košili“, jak se Lawrence sám popsal; místo něj přijel válečník v turbanu, s tureckou šavlí po boku, na prsou jizvy po kulkách a na rameni otlučenou pěchotní pušku se zářezy za každého zabitého. Nikdo nečekal, že bude ještě naživu, neřkuli velet bandě arabských nájezdníků. Lawrencovi se podařilo sešikovat příslušníky nomádských kmenů v údernou jednotku na velbloudech, a tu vedl do bleskových útoků na síly osmanské říše. Doktorand z Oxfordu najednou dokázal

naskočit na uhánějícího velblouda, vrhat po pronásledovatelích hořící dynamitové patrony a zmizet v písečné bouři, načež se objevil o tisíc mil jinde cválaje od pokroucených zbytků dalšího vlaku, který padl za oběť jeho sabotáži. Tentýž plukovník, jenž chtěl nakopat Lawrence do jeho nadutého pozadí, nyní žasl nad jeho „udatností a kuráží“ a Lawrencovi

nepřátelé mu složili ještě větší poklonu: Turci vypsalí na jeho dopadení, živého či mrtvého, odměnu patnácti tisíc liber, což by dnes odpovídalo více než půl milionu dolarů.

Kdesi v divočině Lawrence přišel na kloub jednomu tajemství. Vrátil se v čase, do místa, kde hrdinové nepocházeli z jiného rodu – byli jen jinak vychovaní. Byli to obyčejní lidé, kteří ovládli neobyčejné dovednosti, kteří zjistili, že když získají přístup k určitému souboru prvotních znalostí, dokážou podávat výkony s pozoruhodnou výdrží, silou, odvahou a chytrostí. Antičtí Řekové to věděli; celá jejich kultura byla založena na předpokladu, že každý v sobě má špetku božské podstaty. Kdo se chtěl stát hrdinou, musel se naučit, jak myslet, běhat, bojovat a mluvit – ba dokonce jíst, spát a plížit se – jako hrdina.

Což byla výborná zpráva například pro jednookého archeologa jako John Pendlebury nebo mladého umělce bez halíře v kapse, jako byl Xan Fielding, či toulavého bohéma a básníka, jímž byl Patrick Leigh Fermor – tři muže, jejichž osudy se propletou na Krétě. Churchill možná nabízel takovým vyvrhelům rozsudek smrti – a v mnoha případech to tak i dopadlo –, také jim však nabízel nový život. Jestliže se Lawrence z Arábie naučil umění hrdinů, mohli se mu naučit i oni.

Tohle byla jejich šance.

KAPITOLA 5

Správný muž na správném místě je ničivá zbraň.

MOTTO AMERICKÝCH ZVLÁŠTNÍCH JEDNOTEK

MÝM LAWRENCEM Z ARÁBIE – osobou, která mi poprvé ukázala, že hrdinství je dovednost, nikoli vlastnost –, byla žena středního věku s velkými kulatými brýlemi, která řídila malou základní školu a školku na pensylvánském venkově. Druhého února 2001 byla Norina Bentzelová ve své kanceláři, když se jakýsi muž s mačetou pokusil zaútočit na její svěřence. To, co se pak událo, jsem slyšel už před deseti lety, teprve dnes však začínám rozumět odpovědi na jednu otázku:

Proč to nevzdala?

Jak se může dvaadvaceticetiletá ředitelka školky a školy, která si nikdy nepřičila ke rvačce, postavit nepřítelkovi armádnímu veteránovi a zápolit s ním – neúnavně, holýma rukama, vysoká jen 160 centimetrů –, když se po ní ohání ostřím, které dokáže přeseknout větev? Je pozoruhodné, že tak houževnatě vzdorovala, ale skutečnou záhadou zůstává, jak vydržela, když si musela velmi rychle uvědomit, že nemá sebemenší šanci. Protože to je nepřijemná pravda o hrdinství: zkouška nezačne, když jste připravení, ani neskončí, když se unavíte. Nemáte oddechový čas, rozcvičku ani přestávky na záchod. Může vás zrovna bolet hlava nebo na sobě nebudete mít ty správné kalhoty nebo se ocitnete – tak jako Norina – v sukni a botách na nízkém podpatku ve vestibulu školy a začne po vás téct vlastní krev.

Michael Stankewicz byl učitel společenských věd na jedné baltimorské střední škole, v němž poté, co ho opustila třetí manželka, začal vřít hněv a paranoia. Surové výhrůžky ho stály zaměstnání, byl hospitalizován a nakonec vězněn. Po propuštění sebral mačetu a rozjel se do školy, kterou kdysi navštěvovaly jeho nevlastní děti – North Hopewell-Winterstown Elementary v ospalém, venkovském okrese York v Pensylvánii.

Chvilku před obědem Norina Bentzelová náhodou pohlédla z okna a uviděla, jak kdosi

vklouzl dovnitř předním vchodem za matkou se dvěma dětmi. Šla zjistit, kdo to je, a spatřila cizího člověka, který se rozhlížel po budově školky.

„Promiňte, pane,“ oslovila ho Norina. „Můžu vám pomoci, hledáte někoho?“

Stankewicz se obrátil a z levé nohavice vytasil mačetu. Ohnal se po Norinině krku, o chlup minul a usekl jí plastovou jmenovku pověšenou okolo krku. Její hlavou proběhla smutná a podivně jasně formulovaná myšlenka: *V okolí není nikdo, kdo by mi pomohl*. Byla v tom sama. To, co udělá v následujících několika vteřinách, rozhodne, kdo ze školy vyjde živý.

Norina mohla vykřiknout a utéct. Mohla se schoulit do klubíčka a škemrat o milost, nebo skočit po Stankewiczově zápěstí. Místo toho překřížila ruce před obličejem do tvaru X a ustupovala. Stankewicz se dál rozháněl mačetou a sekal ji, ale Norina rány přijímala, ani na chvíli z něj nespustila oči a nedovolila mu přiblížit se k ní víc a srazit ji na zem. Vedla ho od tříd po chodbě směrem ke své kanceláři. Podařilo se jí vklouznout dovnitř, zastrčit západku dveří a posekanou, zkrvavenou rukou spustit krizový alarm.

O vteřinu se zpozdila. Když se alarm spustil, některé děti ze školky právě vycházely ze třídy. Stankewicz se za nimi pustil. Sekl učitelku do ruky, jedné holčičce utal ohon a jednomu chlapci zlomil ruku. Děti utíkaly ke kanceláři, kde se Stankewiczovi opět postavila Norina. Mačeta se zasekla hluboko do jejích rukou a odsekla jí dva prsty. Norina vypadala zneškodněná, a tak se Stankewicz otočil, aby našel nové oběti – a v ten moment Norina skočila. Sevřela ho do medvědího objetí a z posledních sil se držela, zatímco on sebou tloukl a házel a –

Cínk.

Upustil mačetu. Školní zdravotnice ji popadla a honem odnesla schovat do vestibulu. Stankewicz se dopotácel ke stolu, Norina mu stále visela na zádech. Za chvíli se už blížily sirény a rychlé kroky. Norina ztratila skoro polovinu krve, ale stačili ji odvést do nemocnice včas a zachránit jí život. Stankewicz se vzdal.

Ve dnech po útoku často padala slova „štěstí“ a „odvaha“, ale ze všech faktorů byly právě tyhle dva ty nejméně podstatné. Odvaha vás dostane do šlamastyky; nemusí vás z ní ovšem nutně vysvobodit. A pokud váš protivník neuklouzne a neupadne, přemoci chlapa s mačetou není žádná šťastná náhoda. Norina Bentzelová přežila, jelikož učinila řadu rozhodnutí, okamžitě a pod nesmírným tlakem, a jejich správnost znamenala rozdíl mezi životem a smrtí.

Když překřížila ruce a couvala, instinktivně zaujala přesně takovou pozici, jakou doporučuje pankration, dávné řecké umění zápasu bez pravidel, které později ve druhé světové válce uplatnila „Svatá dvojčata“ – Bill Sykes a William Fairbairn –, jejichž techniku boje zblízka používají zvláštní jednotky dodnes. Norina nezačala zběsile klopýtat ani zbrkle nevyrazila do slepé uličky, ale účelně couvala. Kdyby se nechala zaplavit adrenalinem, vyčerpala by své zásoby energie a zůstala by útočnickovi vydaná napospas. Takhle došly síly Stankewiczovi, takže Norina mohla počkat na svou příležitost a chopit se jí.

Co se síly, hmoty a zuřivosti týče, útočník měl nad Norinou jednoznačnou převahu. Proto se nepustila do souboje svalů, ale našla lepší řešení. Využila své fascie neboli povázky, vláknité pojivové tkáně, která pod kůží obaluje naše tělo. V horní polovině trupu se přes hrudník pne pás fascie od jedné ruky k druhé. Když Norina sevřela paže kolem Stankewiczova těla, uzavřela smyčku z povázky. Udělala ze sebe lidské laso – v zásadě spoutala Stankewiczovy paže silným gumovým kabelem a neutralizovala jeho sílu.

Aby se ovšem cokoli z toho mohlo uskutečnit, Norina musela nejdřív ovládnout svou amygdalu: část mozku podmiňující strach. Amygdala pátrá v dlouhodobé paměti a zkoumá, jestli se něco, co jste zažili v minulosti, podobá tomu, oč se chcete pokusit teď. Jestliže najde shodu, můžete směle do toho: svaly se uvolní, tepová frekvence stabilizuje, pochybnosti zmizí. Jenže pokud amygdala nenajde záznam o tom, že byste řekněme někdy slezli z vysokého stromu, vyvine nátlak na nervovou soustavu, aby operaci zrušila. Právě amygdala vede lidi k tomu, že radši uhoří, než aby stoupli na hasičský žebřík, nebo se utopí, když odmítají uvolnit ruce sevřené kolem plavčikova krku. Proto je tak těžké naučit se

jezdit na kole, když je vám pět let, ale tak snadné se rozjet po pětileté pauze. Jakmile se něco naučíte, amygdala tuto činnost rozezná a dá vám zelenou. Amygdala nepřemýšlí, jen reaguje. Nedá se přechytračit, jen vytrénovat.

Amygdalu většiny z nás, bez ohledu na naši sílu a odvalu, by bizarnost útoku mačetou úplně vykolejila, takže bychom zůstali stát jako solný sloup. Norina geniálním způsobem našla strategii, která byla v souladu s jejími schopnostmi: neuměla se prát, ale uměla objímat. Obepnout ruce kolem něčího těla byl tak známý pohyb, že její smyslový systém neprotestoval. Norině se to objetí podařilo, protože jí zablesklo: nemůže sice překonat Stankewiczovo běsnění, ale možná by ho mohla uklidnit.

„Objala jsem vás,“ řekla Michaelu Stankewiczovi z lavice svědků v den jeho soudu, „abych vás *utišila*.“

Stankewicz na ni zíral. Pak neslyšně vyslovil „Děkuju“ a byl odveden, aby si odsloužil svůj trest odnětí svobody na 264 let.

Jak se tedy připravit na útok maniaka s mačetou?

Když tu otázku vyslovím, zní hloupě a vzhledem k okolnostem i skoro nemístně. Jsem v Norinině škole a od útoku uplynul jen necelý rok. Ale Norina o téže otázce sama přemýšlela.

„Pojďte, promluvíme si venku,“ navrhne mi. Je laskavá a srdečná, tak okouzlená dětmi, že i po sedmnácti letech pedagogické praxe ráda tráví volné chvíle tím, že sleduje děti, jak o přestávce pobíhají. Paže má pokryté rozvětvenými jizvami. Po čtyřech rekonstrukčních plastických operacích se rukám vrátila dost velká část jejich původních funkcí, ale už jako by to nebyly její ruce – má je pořád tak studené a strnulé, že i za teplého podzimního odpoledne svírá hřejivé sáčky. Ale může zase držet za ruku manžela a děti a hrát na svůj altový saxofon na srazech pochodové kapely Penn State Blue Band a cuchat vlasy školákům, kteří se k nám hrnou, jakmile nás na hřišti zahlédnou.

Norina vypráví, že jakkoliv zvláště to zní, byla tenkrát připravená. Musela. Byla klidná, racionální, silná. Nepanikařila a nepřipravovala se na smrt. Procházela své možnosti a plánovala další postup. Její reakce nebyly nahodilé, ale přirozené a řízené. Dokonce tak řízené, že cítila, jako

by ji „někdo shora vedl“. Ale prakticky vzato ji vedlo její nitro: věděla, co dělat, a její tělo vědělo, jak to provést.

„Jestli mě chcete nazvat hrdinkou, protože chráním tyhle děti, tak klidně, ale to dělám v práci každý den,“ říká Norina. To je zajímavá stopa. Zachovala klid proto, že celý život působí jako učitelka, která se naučila zůstat nad věcí, když se situace vyostří? Udržela s útočníkem oční kontakt, protože tak dennodenně řeší spory s vztekajícími se dětmi a nabroušenými rodiči? Byla to náhoda, že její ruce vylétly do téže pozice, ve které desítky let cvičila na saxofon, a že také uměla odrážet rány a bránit se oběma rukama?

Stačí pár minut s Norinou na hřišti, a pochopíte, proč byla schopná v boji o tyhle děti položit život. Co ovšem zůstává záhadou – a nejvíc pro Norinu samotnou –, je otázka, proč vyhrála.

„Fascinuje mě, jak zřídka dnes samotní hrdinové chápou své vlastní hrdinství,“ vypráví Earl Babbie, Ph. D., emeritní profesor behaviorální psychologie na Orange County's Chapman University, který se ve svém výzkumu zaměřuje na hrdinské činy. „Vsadím se, že nenajdete jediný příklad člověka, který by o sobě řekl: ‚Ano, jsem hrdina.‘ Před pár lety namířil únosce v letadle pistoli na pasažéra. Stevard se postavil mezi zbraň a cestujícího a prohlásil: ‚To budete muset nejdřív zabít mě.‘ Později se tento stevard bránil: ‚Ne ne, já přece nejsem žádný hrdina.‘“

„A já jsem si pomyslel: *Prokristapána!* Jestli se tohle nepočítá jako hrdinství, tak co už?“ pokračuje Babbie. „Nemyslím, že je to skromnost. Myslím, že jsou spíš zmatení.“

Babbie si vysnil experiment, který by moc rád provedl. „Kéž by šlo zpovídat hrdiny den předtím, než pro někoho riskují život,“ přeje si.

„Vsadím se, že nenajdete jedinou osobu, která vám s určitostí řekne, co by dělala v život ohrožující situaci.“ Ba naopak: Babbie zjistil, že umění hrdinů bylo opomíjeno tak dlouho, že většina lidí má problém o něm být jen debatovat. Rád v hodinách předčítá skautskou přísahu a sleduje, jak se studenti kroutí, když přijde pasáž se slovy *věrný, spolehlivý, nápomocný a přátelský*.

„Ctnosti si dneska nikdo neváží a u takzvaných morálních vůdců

jsme viděli tolik pokrytectví, abychom úspěšně pochybovali o tom, jak nám doporučují jednat,“ říká Babbie. „Ale na nějaké hlubší úrovni stále instinktivně obdivujeme hrdinské chování, ačkoli prohlašujeme, že nám připadá cizí, a dále nás to pudí jednat podle hrdinských zásad, které údajně nemáme.“

Nad hrdiny si lámal hlavu i Charles Darwin. Darwin obrovsky obohatil vědu tím, že veškerý život zredukoval na čistou matematiku: vaším jediným cílem na Zemi je rozmnožování. Veškerá činnost a instinkty jsou hnány evoluční potřebou mít děti a zanechat za sebou pokud možno co nejvíc kopií sebe sama. Z tohoto pohledu hrdinské chování nedává smysl. Proč dobrovolně lézt hrobníkovi na lopatu, když nemáte žádnou záruku, že se to biologicky vyplatí? Umřít pro vlastní děti: chytrá volba. Umřít pro cizí? Genetická sebevražda.

Nezáleží totiž na tom, kolik mužných, zdravých hrdinů vychováte; na vymazání celého vašeho pokolení stačí jediný sobecký parchant s vydatným sexuálním apetitem. Děti Sobeckého parchanta se budou mít dobře a rozmnoží se, zatímco děti Táty hrdiny nakonec následují příklad svého otce a ze samého obětování pomřou. „Ten, kdo raději obětuje život jako mnozí divoši, než by zradil své druhy,“ uzavírá to Darwin, „za sebou často nezanechá potomky, kteří by jeho ušlechtilý charakter zdědili.“ Jestliže tedy přírodní výběr eliminuje přirozené hrdinství, proč hrdinové stále existují?

Andrew Carnegie z toho byl celý nespokojen jako Darwin. Ocelový baron devatenáctého století vybudoval své jmění díky schopnosti číst lidskou povahu, ale hrdinství byla osobnostní odchylka, které nemohl přijít na kloub. Když Carnegie ve třinácti letech přijel ze Skotska do Spojených států, neměl ani vindru, žádné pořádné vzdělání a jen se štěstím získal práci v železničním depu; ale šikovnost, s jakou manipuloval těmi nejbezohlednějšími žraloky své doby – včetně nechvalně proslulého „lidožrouta“ J. P. Morgana –, urychlila jeho vzestup na špičku ocelářského průmyslu. Chtěl peníze, a tak tvrdě pracoval a dobře riskoval. Žádné vúdú. Jenže jak si vysvětlit, že se někdo namáhá a riskuje ještě víc, a zadarmo?

Carnegieho hrdinové tak fascinovali, že po nich začal pátrat. Roku 1904 založil Carnegieho fond pro hrdiny, který sloužil stejnou měrou

k výzkumu jako k odměňování. Nárok mají jen ryzí altruisté, ne hasiči, policisté nebo rodiče zachraňující vlastní děti. Každý rok fond sbírá příběhy o hrdinských činech z celé země, třídí je podle pohlaví, regionu, věku a typu události a odměňuje finanční částkou samotné hrdiny nebo jejich pozůstalé. Carnegie se brzy doslechl o Thelmě McNeeové, dospívající dívce, která skočila ze střechy svého bytu do sousedního domu

zachráněného požárem, aby vysvobodila dvě děti, které se nemohly dostat z plamenů. Nominována byla Wava Campredonová, sedmdesátiletá žena z Nového Mexika, která i přes četná zranění odháněla dva zuřivé psy motykou, aby ochránila souseda. Mary Blackové, pětadvacetileté ženě v domácnosti z Oregonu, „překázely čtyři sukně“, přesto se dvakrát vrhla do rozvodněné řeky a zachránila dvojici tonoucích sester.

Byla v tom nějaká logika? Carnegie nemohl přijít na to, jestli se dívá na reprodukovatelný model chování, nebo pouze na sled šťastných náhod, kdy se ta pravá osoba objevila na pravém místě, v některých případech vyzbrojená motykou. Protože kdyby dokázal z hrdinského chování vyextrahovat nějaký vzorec – umění – Bože můj! Zapsal by se do dějin jako jeden z největších mírotvůrců světa, jménem vyslovovaným se stejnou úctou jako jméno Kristovo. Jakmile se ze všech stanou ochránci, kdo zůstane bez zastání? Každá třída bude mít svého hrdinu nebo hrdinku, jako je Norina Bentzelová, každá domácnost svou Thelmu McNeeovou a každé nábřeží svou Mary Blackovou. Carnegie měl pověst rváče s boxerem na ruce, ale v jádru byl pacifista a věřil, že násilí je nemoc, kterou by někdo – možná dokonce on sám, Carnegie – mohl vyléčit.

Jenže nakonec to vzdal. Carnegie i nadále odměňoval hrdiny, třebaže jim nikdy neporozuměl. „Neočekávám, že pomocí tohoto fondu podnikám nebo vytvořím hrdinství,“ připustil, „neboť dobře vím, že hrdinské jednání je impulzivní.“

Impulzivní. Tady udělal Carnegie chybu.

Carnegie a Darwin byli muži vědy, ale problém řešili jako básníci.

Obět... zradit... ušlechtilý... impulzivní...

To vše jsou slova hodnotící úmysl, nikoli popisující chování. Carnegie a Darwin dumali nad myšlenkami a pocity – otázkou *proč?* –, když se

měli soustředit na jednání, na tvrdá fakta: *jak?* Detektivové si taky zkraje vyšetřování nezačnou lámat hlavu s motivem, věčnou cibulí, kterou můžete loupat donekonečna, a stejně se k ničemu nedobrat. Nejdřív si ujasněte, co někdo udělal, a pak možná zjistíte proč.

Tak na to šli staří Řekové. Přisoudili hrdinům ústřední místo ve své mytologii, která přes všechny ty legendy o božských svárech a kouzelných proměnách stále vyniká mezi světovými náboženstvími jako ta nejpragmatičtější. Místo aby se klaněli světcům a zázrakům, Řekové uctívali řešitele problémů a ryzí praktičnost. Chápali rozdíl mezi hrdinským jednáním a impulzem a vymysleli prostý test o dvou krocích, jak je rozeznat:

Udělal/a bys to znova? A dokázal/a bys to?

Héraklés neměl jen jeden úkol; měl jich dvanáct, a nádavkem spoustu dalších malých neoficiálních úkolů. Odysseus měl taky pěkně nabitý program: nejenže přišel na způsob, jak vyhrát Trojskou válku, ale aby se probojoval zpátky domů, musel ještě přelstít, přemoci a předstihnout tajfuny, válečníky, čarodějky, Kyklopa, síly podsvětí a svody sexuální bohyně. Atalanta, jedna z mála řeckých hrdinek, ukázala chlapcům, že dokáže přeprat pár zhýralých kentaurů, porazit legendárního zápasníka, pomoci Iásonovi získat zlaté rouno a dopadnout monstrózního kalydónského kance. Perseus, „vynikající dovednostmi v mnoha oblastech, od umění rybařit po zacházení s mečem“, musel z hlavy vymyslet plán, jak useknout hlavu Medúze a nenechat se přitom proměnit v kámen, a následně zachránit nahou princeznu spoutanou v řetězech před mořskou obludou.

Naštěstí se našel muž, který ze všech těch šílených dramát dokázal vyvodit přesná, jasná pravidla chování: Plútarchos, veliký řecký arbitr všeho hrdinského. Plútarcha fascinovalo hrdinství stejným způsobem, jako jaderné fyziky fascinuje uran: viděl v něm fantastické přírodní superpalivo, mocné, dostupné v hojném množství a jen čekající na to, až ho někdo využije. Plútarchos strávil svůj život analyzováním hrdinských činů a vzal to zešíroka: věřil, že i legendy mají kořeny v opravdových událostech, a tak studoval skutečné příběhy i povídačky, římské dějiny a řecké mýty. V době, kdy byl připraven napsat své velkolepé dílo, *Životopisy slavných Řeků a Římanů*, slyšel všechno, takže jste ho ničím nemohli

oslnit; nešetřil ani ty nejmilovanější hrdiny, pokud šlápli vedle.

Zrekonstruoval životy Alexandra Velikého a Julia Césara; odhalil slabiny Perikla – vynikajícího taktika, který nicméně zapletl Atény do Peloponéské války – a fatální chybu Pyrrha, toho „blázna naděje“, který zavinil strašlivé porážky, kdykoli jeho představitost přerostla přes hlavu jeho moci. Plútarchos obdivoval Romula, vlčící odkojeného zakladatele Říma, že zůstal věrný svému skromnému původu a choval se laskavě k osmi stům milenek. Zato nenechal nit suchou na Théseovi, přemožiteli Mínótaura v labyrintu; jen proto, že někdo zabíjí netvory a kazí plány tyranům, ještě nemá právo páchat sexuální zločiny. „Pochybení v podobě znásilňování žen u Thésea nelze v žádném případě omluvit,“ kárá ho Plútarchos. „Lze mít za to, že tyto činy byly vykonány svévolně a z chlípnosti.“

Plútarchos odvedl tak pozoruhodnou práci, že se *Životopisy* neboli *Paralelní životy* staly příručkou hrdinů moderních dějin. „Byly mým svědomím,“ prohlásil na adresu knihy francouzský král Jindřich IV., „a našeptávaly mi mnoho dobrých nápadů a zásad, jak jednat a jak spravovat své záležitosti.“ *Životopisy* pečlivě četli i Abraham Lincoln, Teddy Roosevelt, George Patton a John Quincy Adams. Když se Anglie vzpamatovala po první světové válce, řídila se právě biblí hrdinů. „Plútarchovy *Životopisy* daly vzniknout heroickému ideálu alžbětinského věku,“ uznal C. S. Lewis.

A Plútarchos je naučil následující: Hrdinové se zajímají o druhé. Právě hrdinství, jak ho chápali v antice, nespočívá v síle, neohroženosti, dokonce ani v odvaze. Jde o soucit.

Když Řekové vytvářeli ideál hrdiny, nevybrali si slovo, které znamená „umře v boji“ nebo „kosí padouchy“. Místo toho zvolili výraz *ήρωας* (neboli *hérós*) – „ochránce“. Hrdinové nejsou dokonalí; jejich rodiči jsou bůh a smrtelník, a tak ustavičně kolísají mezi dvěma osudy. Co je posouvá k velikosti, je společník, lidská spojka, která pomáhá nachýlit jazýček vah k síle soucitu. Empatie, jak Řekové věřili, je zdrojem síly, nikoli změkčilosti; čím více se poznáte v druhých a napojíte se na jejich trápení, tím lepší máte přístup k vytrvalosti, moudrosti, lstivosti a odhodlání.

Skoro nezničitelný Achilles měl svého věrného přítele Patrokla. Odyseus vybojoval svou největší bitvu s dvěma věrnými pastevcí po boku.

I Superman, který nebyl ani zčásti člověk, měl kolem sebe rád Jimmyho Olsena. Héraklés měl bratra-dvojče a zbožňujícího synovce, a když šlo opravdu do tuhého, vždycky tu byl jeho nejlepší kámoš Théseus. A samozřejmě – chytrý klukovský detektiv Encyclopedia Brown měl ráznou Sally Kimballovou. Společník hrdinovi poskytuje šanci, aby nahlédl do své duše a čerpal sílu ze své *nejslabší* stránky, ne té nejsilnější. Musí si připomínat, že ačkoliv v jeho žilách koluje krev boha, v srdci je stále člověkem. Není Titán, který by spolknul nemluvně, aby se dostal z bryndy, ani bůh, který nikdy nezemře. Má jen jednu příležitost stát se nesmrtelným – ve vzpomínkách a příbězích vděčných a inspirovaných lidí.

Musí se tolik soustředit na lidskost, že to v něm vzbudí jeho božskou část.

Můžete doufat, že tyto hrdinské dovednosti vzejdou z impulsu nebo „šlechtného charakteru“. Nebo můžete následovat příklad Spartanů, kteří šli přímo ke zdroji: na Krétu. Zakladatel Sparty, Lykúrgos, se tam vydal, aby nasál inspiraci, a Kréta v něm zanechala tak silný dojem, že s sebou zpátky propašoval přestrojeného Krétana, jehož vydával za básníka a tajně z něj chtěl udělat nejvlivnějšího zákonodárce Sparty. Společenský kodex Sparty je „do velké míry kopií toho krétského,“ poznamenává Aristotelés v *Politice*, a jeho charakteristický duch se později stane základem řeckého náboženství i západní demokracie: je to idea, že obyčejní občané by vždycky měli být připraveni k neobyčejným činům.

V řeckých mýtech se znovu a znovu opakuje totéž podobenství o výkonu; legendy ukazují outsidersy, kteří si s nebezpečím poradí pomocí hrdinského umění. Potřebuješ zkrotit zuřivého býka? Počkej, až se napije, popadni ho za rohy a slož ho. Máš nakázáno vyklidit toxický chlív? Zaplav ho. Máš čelit obrovskému napůl člověku, napůl býku, trojhlavému pekelnému psu nebo lvu s nezranitelným kožichem? Obejdi je a zardus. Tyhle techniky nebyly jen mytické výmysly – některé fungují tak účinně, že se dodnes používají v řeckém bojovém umění pankratiu. Pokud se někdy ocitnete tváří v tvář chlapovi, který by vám dokázal utrhnout hlavu, poučte se od Odyssea:

„Odysseus měl v rukávu ne jeden trumf,“ píše Homér v *Íliadě*. „Silně Ajaxe kopl zezadu do kolena, povalil ho naznak a dopadl mu na

hrudník.“

Z pohledu Řeků totiž máte na výběr: buď můžete doufat, že až vašim dětem bude hrozit nebezpečí, přijde jim na pomoc nějaká Norina Bentzelová, nebo to můžete sami zařídit. Řešením nejsou dobrodruhové; takových jsou plná rehabilitační oddělení pro pacienty po úrazech páteře. Ani nebojácnost moc nepomůže: když se vám porouchá auto, nechcete od mechanika slyšet: „Tohle jsem nikdy nedělal, ale jsem ochotný to zkusit a klidně přitom položím život.“ Raději uslyšíte: „Nebojte, tohle mám v malíku.“ Řekové věřili, že hrdinství není nějaká mysteriózní niterná ctnost, ale soubor dovedností, které může každý muž a žena zvládnout, aby se v nouzi mohli stát Ochránci. A dlouho se jim to výborně dařilo. Celá staletí hrdinské umění vzkvétalo. Jenže spolu s tím, jak řecká civilizace ztrácela na významu, chřadl i její vliv, začal se uzavírat do sebe a mizet...

Až jako poslední místo, kde hrdinské umění přežívalo v úplné podobě, zbyly divoké krétské hory, kam během druhé světové války dorazila parta svérázných figurek z britské armády, aby absolvovala rychlokurz dávné moudrosti.

KAPITOLA 6

Dosud jsme říkali, že Řekové bojují jako hrdinové.
Od nynějška budeme říkat, že hrdinové bojují jako Řekové.

WINSTON CHURCHILL, 1941

HITLERA SOUŽIL jeden tajný problém. Chystal se vsadit všechny karty na operaci Barbarossa, generální plán dobytí Sovětského svazu. Kdyby se přepočítal, osud Německa by byl zpečetěn. Zato kdyby Hitlerovi jeho tah vyšel a srazil by ruského medvěda na kolena, žádná síla na světě by se mu nemohla vzepřít.

Jakmile by Německo převzalo kontrolu nad sovětskými ropnými poli a všemi těmi kolchozy, tanky a vojáky Rudé armády, Třetí říše by měla největší, nejrychlejší a nejlépe vybavenou válečnou sílu, jakou kdy svět spatřil. Tohle si představ, Ameriko. Franklin D. Roosevelt by si setsakra rozmyslel, než by přišel na pomoc Británii. Hitler neměl v úmyslu přímo vpadnout do Spojených států – prozatím by se spokojil s celou kontinentální Evropou –, ale s trochou snahy mohl Američanům velice rychle a ošklivě znepříjemnit život. Jihoameričtí spojenci stáli při něm; Brazílie a Argentina už byly profašistické, Mexiko by se přidalo, jakmile by mu slíbili vrátit Kalifornii, Nové Mexiko a Arizonu a zmírnit americký ekonomický útlak. Císařské japonské námořnictvo a německé ponorky by zablokovaly americkou dopravní flotilu, zatímco německé dálkové bombardéry Amerika, sice stále ve fázi testů, ale slibně se vyvíjející, by dokázaly vybombardovat Washington, D.C., a vrátit se do Mnichova bez doplnění paliva.

Jenže Hitler musel jednat rychle. Rusko, jak se Napoleon poučil na vlastní kůži, je past na myši, která se otevře vždy v létě jen na krátkou dobu, a pak vám zlomí vaz. Roku 1812 Napoleon napochodoval do Ruska s bezmála půl milionem vojáků a měl pod kontrolou většinu Evropy; domů se vrátil s desítkou tisíc vychrtlých ubožáků a zanedlouho

ztratil i vlastní zemi. Rusko je příliš rozlehlé, příliš chladné a příliš plné odbojných lidí na to, aby si útočník mohl dovolit sebemenší chybu ve výpočtu. Kdyby mu přálo štěstí, měl by čtyři měsíce času: musel by do země vpadnout hned po jarním tání a ovládnout ji před *rasputicou*, podzimním marastem. Jakmile začnou při *rasputici* deště, ruské silnice se rozpustí a stanou se z nich hluboké neprůjezdné bahnité močály. Napoleona nepřemohly kulky; byl ztracen v okamžiku, kdy past sklapla a jeho zchvácení vojáci začali umírat na omrzliny, vyčerpání a hlad.

Hitler si uvědomoval rizika, ale líbily se mu jeho vyhlídky. Německo mělo nejlepší armádu v Evropě, zatímco Stalin velkolepým způsobem proměnil Rudou armádu v pravý opak. Stalin se ustavičně sžíral strachem, že generál schopný ubránit zemi bude také dost schopný na to, aby ji uchvátil, a tak vytrvale popravoval nejlepší sovětské důstojníky a místo nich dosazoval své nohsledy. Jednotky pod jejich vedením se často skládaly z chudých rolníků, kteří v životě nedrželi v ruce pušku. Zbraní bylo málo a byly zastaralé, a jednotky, které měly to štěstí a dostaly funkční děla, zase neměly dost munice na cvičnou střelbu.

A tak se 13. listopadu 1940, pozdě večer a úplně sám, Hitler rozhodl. Nadešel čas stát se neporazitelným. Popouzelo ho, že Anglie se pořád držela i po čtyřech měsících urputného bombardování, ale nevadí; vyřídí si s ní účty později. „Německá branná moc se musí připravit na to, že ještě před ukončením války proti Anglii rychle dobude Sovětský svaz,“ oznámil Hitler generálům. Zvolil jméno Barbarossa – Rudovous – po fanfarónském německém císaři z dvanáctého století, který, jak praví legenda, dosud spal kdesi v Bavorsku v jeskyni, kde mu

posluhovali krkavci a kde čekal na výzvu, aby navrátil Německu jeho někdejší slávu.

Barbarossa bude vypuštěn, rozhodl Hitler, 15. května 1941. Do Vánoc budou nad Londýnem i Moskvou vlát vlajky se svastikou. Amerika ani nedostane šanci zareagovat. Bude po válce. Plán neměl chybu.

KROK Č. I: DOBÝT KRÉTU

„Ovládnutí východní části Středomoří záviselo na Krétě,“ prohlásil generál Franz Halder, jeden z nejpřednějších Hitlerových stratégů. Coby největší ostrov Řecka byla Kréta perfektním stanovištěm pro německé výpady na východ. Jenže Hitlerovi zkomplikoval situaci Mussolini, který už se činil za Führerovými zády a pokusil se uchvátit Řecko na vlastní pěst. „Řeky porazíme bez jakéhokoli problému,“ chvástl se Mussolini, „jinak se vzdám italského občanství.“ *Do Vánoc bude Řecko naše*, ujišťoval Hitlera. *Berte to jako vánoční dárek.*

Místo toho se rozpoutala jatka.

Řečtí civilisté přispěchali do hor za jednotkami přední linie a společně se jim podařilo zadržet Italy v úzkých sedlech. Kréta poslala přes moře muže ze své 5. divize. Krétáni dokázali žít z toho, co jim dala země, v noci přebíhat po skaliscích a zabíjet nožem stejně snadno jako puškou. Místo aby převálcovali nepřítele, Italové stěží udrželi pozici a kréťští fantomové je sestřelovali ze skal. Krétáni, oblečení do hadrů, pušky přehozené přes rameno jako pastýřskou hůl, navzdory sněhu a smrtící zimě hýřící vtipy a veselou náladou, se zanedlouho dostali do čela řeckého útoku. V jedné bitvě čelil krétský pluk početní převaze desíti vojáků na jednoho, a přesto zahnal na útěk celou italskou divizi.

Hitler tyto události sledoval z dálky a byl v šoku. Napadnout Řecko přes hory, a *uprostřed období dešťů*? Když je zima za rohem? Jestli Italy nezastavilo bahno, jen ať počkají na sních. Hitler zuřil. Zrovna když Třetí říše vzbuzovala v celém světě bázeň svou mocí, Mussoliniho břídičský útok „zasadil ránu představě o naší neporazitelnosti“. Vánoce přišly a uplynuly, a místo aby Italové nepochodovali do Atén, ustupovali do Albánie. Německo teď muselo zakročit a tenhle zmatek napravit, už jen aby si zachránilo tvář a pomstilo se za tu ostudu.

Hitler nikam nespěchal. Nehodlal opakovat Mussoliniho chybu a zahrávat si s počasím. Nechal Řeky a Italy v horách zapadat sněhem a přečkat nejtěžší zimu za posledních padesát let. Ani se nenamáhal zastavit britské jednotky, které přispěchaly Řecku na pomoc. Počkal, až se oteplí, do 6. dubna 1941, a pak ukázal Rusku, co ho čeká.

„Když na tebe nalétávají stovky střemhlavých bombardérů a ty to těm hajzlům nemůžeš oplatit, je to o nervy,“ napsal jeden australský

desátník z Řecka svojí manželce po německé invazi. „I ten nejsilnější chlap se cítí bezmocný jako nemluvně.“ Horskými průsmyky si razily cestu německé obrněné transportéry a letadla Luftwaffe spustila kulometnou palbu a kobercové bombardování, kdykoliv se někde něco šustlo. Řekové vzdorovali statečně – dokonce tak statečně, že když jedné posádce konečně došla munice, Němci se spontánně postavili do pozoru a zasalutovali –, ale dlouhá zimní válka je vyčerpala. Řecko bylo zanedlouho nuceno kapitulovat a nějakých padesát tisíc vojáků zemí Commonwealthu naskákalo do lodí a prchalo na Krétu, za sebou nechali těžké zbraně jako před časem v Dunkirku.

Za pouhých čtyřiaadvacet dní Hitler zatočil s Řeckem a při tom obsadil i Jugoslávii. Teď zbývalo poslední: Kréta.

Na tu bylo třeba jít od lesa. Mussoliniho zpackaný útok znamenal, že celé řecké dobrodružství zpozdilo operaci Barbarossa, jenže vtrhnout rovnou na Krétu nebylo jen tak. Kdyby tam Hitler vpadl s velkou pozemní silou, zablokoval by si jednotky, které už měly putovat do Ruska. Naopak kdyby měl vojáků nedostatek, ti horalové by ho mohli potrápit stejně jako nedávno Mussoliniho. Hitler svolal generály a vylíčil jim své dilema.

To přece není žádné dilema, ozval se generál Kurt Student, velitel elitního XI. leteckého sboru. To je životní příležitost.

Tedy přinejmenším *Studentova* životní příležitost. Student pocházel z chudých poměrů a stoupal po kariérním žebříčku tak, že bral úkoly, které znamenaly skoro jistou smrt. Začal jako voják v zákopech první světové války, pak podstoupil letecký výcvik a přihlásil se jako dobrovolník k sebevraždným leteckým soubojům nad ruskou frontou. Jeho parádní kousek, kdy sestřelil dosud nepolapitelné francouzské letadlo, na před mu přimontoval německý kulomet a hned s ním zase odlétl do boje, mu vynesl pověst legendy. Jako jednoho z mála německých letců, kteří přežili válku, ho nabrali do ilegálního bratrstva, které v rozporu s Versailleskou smlouvou tajně budovalo německé letectvo. Student byl přesvědčen, že šok a bázeň z leteckých útoků byly německou největší zbraní, a byl ochoten to dokázat vlastním zjizveným tělem; ačkoliv byl na začátku druhé světové války už padesátiletý vyšší důstojník a nikdy se nenaučil skákat s padákem, osobně velel útoku na Holandsko, proletěl

šrapnelovou palbou a přistál na místě s hydroplánem. Jeden z vlastních vojáků ho omylem postřelil do čela, ale ani to ho nezastavilo; když Hitlerovi dělala vrásky Kréta, Student už se uzdravil a měl dost sil, aby se přihlásil s velkolepým řešením.

Krétu představovala pro Hitlera příležitost zahájit největší vzdušnou invazi všech dob. Mohl ohromit svět nejnovější a nejstrašlivější inovací Třetí říše: létající armádou. Ještě žádné vojsko se nepokusilo zaplavit velký cíl výhradně z nebe, spustit se z oblak bez podpory pozemních jednotek nebo námořních posil. Velké německé Junkersy byly dost výkonné, aby mohly vléct kluzáky skrývající sílu deseti oddílů útočného pluku. Kluzáky stačí vypustit a letí tiše; navést je z oslepujícího slunce a jsou neviditelné. Byl to nenadálý útok jako vystřižený z učebnice: ozbrojené síly, které se znenadání objeví přímo nad hlavou – kdekoli, kdykoli – bez jediného varování.

Hitler jeho návrh vyslechl... a zamítl. Nechat tolik mužů ve vzduchu nad nepřátelskými zbraněmi? Příliš riskantní.

Jenže tady není řeč o jen tak nějakých mužích, naléhal Student. Bavíme se o *Fallschirmjäger*, elitní jednotce parašutistů, takzvaných „padákových myslivců“. Kdo se k této jednotce chtěl být jen přihlásit, musel se vyznačovat nadobyčejnou dravostí, odolností, důmyslem a fyzickou kondicí, a i tak dva ze tří kandidátů vyloučili. Odznak útočícího orla si vysloužili jen ti, kteří dokázali proběhnout překážkovou dráhou pod ostrou palbou, seskočit v noci do lesa, přesně střílet, zatímco padali vzduchem rychlostí pětapadesáti kilometrů v hodině, přežít několik dní jen s tím, co se vešlo do sedmačtyřiceti kapes výsadkářské kombinézy, odzbrojit nepřítele holýma rukama a použít jeho zbraň proti němu. Myslivci se dokázali snést na zem ve dne i v noci a dát se do boje, než stačil ohromený nepřítel zareagovat. Pouhých osmdesát příslušníků

Fallschirmjäger donutilo ke kapitulaci patnáct set belgických vojáků. Kromě toho padákoví myslivci využívali jednu z tajných nacistických zbraní: před seskokem dostali tabletu pervitinu.

Hitler začal plánu přicházet na chuť. Navzdory obavám se mu líbila wagnerovská důkladnost Studentovy vize: žádné rachotící tanky nebo obyčejní pěšáci, jen vlna za vlnou nejdivočejších německých komand snářejících se z oblohy jako démoni apokalypsy. Bylo to víc než válka,

byla to biblická zkáza. Hitlera tohle teatrální gesto lákalo natolik, až trval na tom, že v útoku bude hrát roli i nejzářivější německá hvězda, boxer Max Schmeling, mistr světa v těžké váze, který knokautoval Joea Louise. Nechat celebrity formátu Maxe Schmelinga vyskočit z letadla za nepřátelskou linií byl nevidaný rozkaz, ale Hitler tím elegantně zabil dvě mouchy jednou ranou.

V soukromé rovině se tím vyřešil spor mezi Führerem a slavným zápasníkem, který odmítal vstoupit do nacistické strany, a povídko se, že ukryl dva syny svého židovského trenéra u sebe v hotelovém pokoji a následně je propašoval do bezpečí Spojených států, čímž jim zachránil život. Ve veřejné rovině to byl další mrazivý výjev v nacistické galerii teroru. Snímek svalnatého německého kolosa, který v těžkých botách se zaduněním dopadá na krétskou půdu, by vyslal nezaměnitelné poselství: *Naši obři přicházejí a nikdo je nezastaví*. Pro Třetí říši, tak fascinovanou umrlčími lebkami, krvavě rudými vlajkami a nepokrytě násilným symbolismem svastiky, jejíž dvě propletené části představovaly, jak vysvětloval Hitler, „zápas o vítězství árijského národa“, byla představa rázného germánského šampiona kráčejičího po dávném světě neodolatelná. Kréta byla kolébkou moderního světa, pramenem všech velikých vymožeností civilizace, a Hitler se chystal ukázat, že ji dokáže popadnout do svých drápů za pouhých několik hodin.

A kromě toho, nebylo načase, aby nacisty jednou někde přivítali jako hrdiny? Vždyť německé síly vlastně neprijdou Krétu obsadit, podotkl generál Student, ale *osvobodit*. Krétani už mají plné zuby řeckého krále, takže Hitlera přijmou jako modlu, jakmile zjistí, že příchod Němců znamená konec monarchie. Student měl dokonce z důvěryhodného zdroje informaci, že supertajná skupina krétských rebelů se nemůže dočkat, až uvítají své nové německé přátele, a že už vymysleli i heslo.

„Velké zvíře!“ měli zavolat Němci. „Balík prachů!“ odpovědí krétští rebelové a oslava může začít.

Hitler se dal obměkčit. Pojmenoval Studentův plán Operace Merkur, po bleskurychlém římském bohu zlodějů, a naplánoval akci na 20. května. Dobýt pevninu trvalo čtyřiaadvacet dní; na Krétu Hitler vyhradil čtyřiaadvacet hodin.

Jeden den. Pak přijde na řadu Rusko.

Den 20. května 1941 začal nádherným svítáním, a tak plukovník Howard Kippenberger z novozélandské 10. brigády popadl talíř ovesné kaše a šel se ven kochat sluncem vycházejícím nad Egejským mořem. *Zvláštní*, pomyslel si, když se usadil pod platanem. *Kampak se podělo slunce?* Ještě před minutou nebyl na nebi jediný mráček, ale teď zničehonic sedí ve stínu. *Počkat...* Ruka mu v šoku vystřelila vzhůru.

Nad jeho hlavou se bezhlučně přibližovaly kluzáky v takovém množství, že zatemnily oblohu. Kippenberger hmátl po pušce, ale ta zůstala v jeho pokoji. Ještě nikdy nic podobného neviděl. V těch kluzácích musely být stovky komand. V zádech jim letělo moře transportních letadel, z jejichž dveří vyskakovaly nesčetné vlny elitních parašutistů z jednotek *Fallschirmjäger*.

„DO ZBRANĚ!“ zařval Kippenberger a modlil se, aby se moc jeho vojáků právě necachtalo nahých v moři. Než sehnal pušku, Němci přistáli a zaujímali pozice. Do olivovníků se zaryly kulky; odstřelovači už se uhníždili na svých místech s výhledem na domek, který Kippenbergerovi sloužil jako velitelství. Nahore se obloha tak hemžila muži a stroji, že jeden ohromený voják měl pocit, jako by byl svědkem martánské okupace Země z H. G. Wellsova románu *Válka světů*.

Mnozí z Kippenbergerových mužů byli mechanikové a řidiči, ne vojáci z přední linie. Pálili zoufale a nejistě a přitom ustupovali, zatímco Kippenberger pospíchal na kopec, aby získal představu, v jak velké kaši se ocitli.

Ukázalo se, že v obrovské.

Co se jednotek týče, Kréta byla ostrov odpadlíků. Skoro každý přítomný voják uprchl z bojů na řecké pevnině – byla to nesourodá směs Australanů, Novozélandanů, Britů a Řeků. Podle rozkazů před plavbou na Krétu opustili těžké zbraně a na ostrově seděli jako blumy a očekávali jednu ze dvou možností: buď masivní posily, nebo urychlený ústup. Cokoli jiného by znamenalo masakr. Jeden pluk dokonce neměl boty; jejich loď cestou na Krétu zasáhlo torpédo, a tak zahodili pušky a boty a na ostrov doplávali.

„Jednotky, jež mám k dispozici, naprosto nejsou schopné čelit

předpokládanému útoku,“ k takovému závěru došel generálmajor Bernard Freyberg z Nového Zélandu, když dorazil na Krétu převzít velení. Opravdu někdo od Freyberga očekával, že ubrání jeden ze strategicky nejdůležitějších ostrovů Středomoří s (podle jeho vlastních slov) „střelci, kteří ztratili zbraně, ženisty, kteří ztratili nástroje, a řidiči zásobovacích oddílů, kteří ztratili vozy“? Nemohl vědět, co přesně Hitler zamýšlí, ale kdyby to byl jen zlomek palebné síly, kterou zaútočil na pevninu, Britové to měli spočítané.

U muže jako Freyberg bylo radno takové obavy brát vážně. Churchill si Freyberga oblíbil a překřtil ho na Salamandra, podle mýtu, že salamandři se rodí v ohni. Freyberg odjel z Nového Zélandu jako mladík, aby se v Mexiku přidal k rebelům Pancho Villy. Lačnil po akci natolik, že cestoval přes celý svět, aby se vrhl do víru války, jíž jen mlhavě rozuměl, vedené v jazyce, jímž nemluvil. Když vypukla první světová válka, mladý Freyberg absolvoval v Los Angeles řadu plaveckých závodů a z výher si zaplatil cestu do Anglie. Tam narukoval a brzy na sebe upozornil tím, že se svlékl donaha a vydal na sebevražednou misi: aby rozptýlil pozornost tureckého vojska během invaze Gallipoli, celý se pomazal vazelínou, skočil z transportní lodi do moře a plaval dvě míle ledovým Saroským zálivem, aby nepříteli zmátl světlicemi vystřelenými z pláže za nepřátelskou linií. V osmadvaceti se stal nejmladším generálem Anglie a byl tolikrát raněn, že jednou z Churchillových oblíbených večírkových zábav bylo říct Freybergovi, aby shodil košili, a ostatní hosté si mohli spočítat jeho sedmadvacet válečných šrámů.

Nadrogovaní padákoví myslivci byli na ostrově a rychle se činili – seřásali ze sebe postroje a otvírali kontejnery se zbraněmi, které dopadaly poblíž. V řádu minut byli *Fallschirmjäger* vybaveni lépe než Britové. Krom motocyklů a chirurgických nástrojů bedny obsahovaly také speciálně navržená polní děla, dost účinná, aby probila tankový pancíř. Němci se rychle seskupili do útočné formace, začali postupovat a cestou přeřezávali telefonní linky vedoucí do britského štábu.

Alé moment. Nahoře na kopci si Kippenberger povšiml, že jeden německý oddíl míří nesprávným směrem. Místo aby postupovali, sunuli

se dozadu. Znenadání se dali na útěk, padali a křičeli – pronásledoval je 8. řecký pluk.

Kippenberger nemohl uvěřit svým očím. Když 8. pluk spatřil poprvé, otrásl se hrůzou; byli v tak nebezpečné nekryté pozici, že si pomyslel:

„Nechat takovou jednotku v podobné pozici je vražda.“ Ale vida je, chlapíky! Čelili početní převaze i nedostatku zbraní, ale improvizovaně přešli od bránění pozice k bleskovému guerillovému útoku, čímž zvrátili moment překvapení ve svůj prospěch. Řekové měli jen staré pušky a hrstku granátů, víc však nepotřebovali. Jakmile jejich palba zahнала Němce na ústup, přiběhli k umírajícím výsadbkářům, sebrali jim zbraně a útočili dál.

A osmý pluk nebyl v menšině dlouho. Na pomoc jim přispěchal dav vesničanů ozbrojených srpy a sekyrami. Jeden rolník si přivázal k brokovnici nůž; jiný starý Krétan ubil holí dva výsadbkáře, kteří se zapletli do popruhů padáku v zahrádce za jeho domem. Kněz jménem Stylianos Frantzeskakis svolal kostelním zvonem farníky, popadl strýčkovu loveckou pušku a vedl své ovečky do boje. Následoval ho i hoch vlekoucí starou tureckou šavli, tak dlouhou, že špičkou ryla v zemi. „Poslala mě matka,“ řekl chlapec otci Frantzeskakisovi. Jeden mnich zamířil do bitky s puškou v ruce a krátkou sekerou za pasem; později se tentýž sekerou vyzbrojený svatý muž objevil s německým samopalem – podle všeho zabil Němce, který ho nesl.

Vyjevený mladý britský důstojník jménem Michael Forrester se ocitl v čele čehosi, co nazval „prapodivným protiútokem“. Forrester se oddělil od své jednotky a náhodou narazil na nebojácnou bandu řeckých vojáků pod palbou německé čety. Řekové stáli zády k moři a byli v pasti. Forrester se rozhodl převzít velení, ačkoliv skoro jediné řecké slovo, které znal, bylo *Aerial* – „Do útoku!“ Možná by mohl dávat rozkazy plechovou píšťalkou? Jasně, proč ne. Forrester spěšně naučil svou novou jednotku signálnímu kódu – jedno písknutí: čekat, dvě písknutí: vpřed – a pak vztyčil bodák v zoufalém pokusu prolomit německou linii.

„Rozhodl jsem se, že nadešel čas k akci, a dal své jednotce pokyn píšťalkou,“ vzpomínal později Forrester. „Nedošli jsme moc daleko, když jsem zpozoroval, že nás významně posílil velký počet Krétanů – mužů i žen – vyzbrojených starými brokovnicemi, zahradnickými nástroji,

holemi a násadami od smetáků, k nimž někteří přivázali kuchyňské nože.“ S Forresterovým pronikavým hvízdáním dav zaútočil. Němci odhodili zbraně a zvedli ruce nad hlavu.

Na velitelském stanovišti v Aténách generál Kurt Student poslouchal každou minutu nové zprávy z rádia. Rozepnul pouzdro na pistoli. „Čekal jsem s pistolí stále u boku,“ uvedl, „připravený ji použít, kdyby došlo k nejhoršímu.“

KAPITOLA 7

Francie padla za pět dní, proč kréta stále odolává?

ADOLF HITLER VE ZPRÁVĚ GENERÁLU KURTU STUDENTOVI

AŽ PŘÍLIŠ POZDĚ se generál Student dozvídal, že na Krétě hrdinové nejsou jen tak náhodou.

Po více než tisíc let – ve skutečnosti i v mýtech – probíhaly na ostrově boje mezi tyrany a rebely, bohy a obludami. Kréta byla rodištěm Dia, domovem Mínótaura, základnou Daidala a Ikara a vlastí mazaných horalů, kteří se po celé generace odmítali sklonit před tureckými nebo benátskými vůdci. Z těchto mýtů a bojů se vynořil nejen ideál hrdiny, ale i prostředek, jak ho dosáhnout – lidové umění fyzického i psychického tréninku, prastaré, živé a velmi úspěšně přecházející na další generaci.

„Znamení lučištníci jsou, všickni luk i šípy, meč a dýku nosíce. Vlasy dlouhé, oděni jsou v kamaše po slabiny a košile drátěné,“ poznamenal jeden britský obchodník v 16. století, kterému naháněly strach oslavy stejně jako boje: „Pití vína nad vší míru se oddávali.“

Jack Smith-Hughes se dozvěděl o krétském hrdinském umění z první ruky během německé invaze, a díky němu dýchal ještě dlouho poté, co měl být mrtvý. Jack měl růžové tváře a trochu břicho – není divu, protože svým spolubojovníkům většinu války přispíval hlavně tím, že provozoval polní pekárnu a dodával chléb předním liniím. Jack nechtěl ztratit svoje nákladní auta při nepřátelskému útoku ze zálohy, proto se rozhodl pro alternativní cestu po vodě – a právě tehdy, když expedoval na člun náklad potravin určený jednotkám dále na pobřeží, ocitl se vedle velitele Spojenců.

Generál Freyberg se doslechl, že jedna australská detašovaná jednotka je pod palbou bez funkčního rádia, a tak poslal člunem kurýra s rozkazem ustoupit. Místo aby se otočil a řešil další nouzové situace, Freyberg začal rázovat sem a tam po nábřeží. Jako by se všechny boje

zuřící na celém ostrově rozplynuly a jediné, na čem záleželo, byla skupinka obklíčených Australanů. Pekař si nebyl jistý, co dělat, a brzy kráčel po molu po boku svého zadumaného velitele. Ztrácel snad Freyberg pod tlakem nervy? Proslul tím, že si zachoval chladnou hlavu v Gallipoli a na Sommě, při dvou nejděsivějších masakrech první světové války, ale teď, na pokraji fantastického vítězství, vypadal roztěkaně a poraženě.

Zanedlouho porazíme Hitlerovy nejlepší bojovníky, pomyslel si Jack. Nebo ne?

Jakmile pominul prvotní šok z výsadekářského útoku, Freybergovy jednotky outsiderů se skvěle vzchopily. Mnozí z Novozélandanů byli venkovští chlupci, proto získali novou sebedůvěru, když zjistili, že tohle je typ války jako stvořený pro ně. Padákový myslivec snášejíci se z nebe se tolik nelišil od divokého kance ženoucího se z křoví doma v Kaikouře, takže se Kippenbergerova rota „Petrol“ rychle naučila, jak střílet na parašutistu padajícího rychlostí čtyř metrů za vteřinu – když chtěli zasáhnout hrudník, mířili na nohy.

Měli tak přesnou mušku, že jeden prapor německých výsadekářů propadl dojmu, že padá do doupěte supervojáků. „Zejména nás zarazilo, že velké procento našich mrtvých dostalo zásah do hlavy,“ napsal později ve zprávě jeden praporčík *Fallschirmjäger*. „Kontrolovaná palba a disciplína nepřítele nás vedla k domněnce, že čelíme speciální jednotce vybraných odstřelovačů.“ Dva Novozélandané úplně sami drželi celý západní svah jednoho vrchu – šest dní.

Jaro na Krétě je horké a suché, a německé uniformy byly ušité z vlny. Takže netrvalo dlouho a krétští pastýři se stáhli z bojů a schovali se za kamenné zdi s výhledem na chladné prameny. „Jediná studna, kde jsme mohli nabrat vodu,“ vzpomínal parašutista Sebastian Krug, „byla pořád pod palbou.“ Novozélandané se toho nápadu chytili a také začali s útoky ze zálohy – číhali poblíž výsadekářských kontejnerů se zásobami. Z olivových hájů se začal zas a znovu ozývat stejný výkřik:

„Dostal ji, hajzl!“

Tohle není válka, tohle je rituální sebevražda. Ještě dlouho po půlnoci stál

generál Student u stolu ve své velitelské místnosti a zamačkáváje cigarety do přetékajícího popelníku četl depeše z bitvy. Svůj luger měl stále připravený po ruce.

Jeho vinou masakrovali nejlepší bojovníky Třetí říše pastýři a lovci prasat. Víc než polovina mužů ze Studentovy desetitisícové invazní síly byla mrtvá, zraněná nebo v zajetí. Mnozí z těch zbývajících byli pohřšováni nebo se skrývali a trásli o holý život. Všichni tři bratři Blücherové z legendární vojenské rodiny, jejíž patriarcha vedl pruskou armádu proti Napoleonovi, padli. Maxe Schmelinga pózování fotografovi málem stálo krk: seskočil kulometnou palbou, po tvrdém přistání omdlel a poranil si záda, pak se do soumraku skrýval a nakonec se odplazil zpátky ke své jednotce. Pokud z toho fiaska vedla cesta ven, Student ji neviděl.

Pak ho něco zaujalo. Mezi všemi špatnými zprávami měla být jedna ještě horší. Proč Britové nevyhodili do vzduchu Maleme, malou leteckou základnu na severozápadním pobřeží Kréty? To by byla první věc, kterou by udělal Student, kdyby bránil Krétu: naplnil by Maleme dynamitem a nechal základnu vyletět až na Měsíc hned v okamžiku, kdy by zmerčil rozevřený padák.

Kréta je v podstatě obdélník se dvěma slušnými leteckými základnami na severním pobřeží. Kdo ovládne je, ovládne celý ostrov. Britové se mohli plavit na ostrov a z něj po moři, díky Královskému námořnictvu, ale Němci nebyli na moři tak silní. Bez místa, kde by mohla přistát jejich letadla, by výsadkáři byli uvězněni.

Letecká základna v Heraklionu, v centru, byla dobře bráněná, jenže na východě v Maleme se to mělo jinak. Právě tam Student udeřil nejtvrději: zaplavil Maleme padesáti kluzáky plnými úderných komand a třemi rotami *Fallschirmjäger*. Byla to děsivá operace: kluzáky i parašutisté vlétli přímo do krupobití protiletecké palby, která trhala maso i hedvábí padáků. V době, kdy přeživší přistáli na zemi, byly už stromy poseté těly jejich kamarádů. „Všude bylo vidět mrtvé a raněné výsadkáře, někteří ještě viseli z padáků,“ poznamenal si později jeden přeživší *Fallschirmjäger* Helmut Wenzel. „Teklo hodně krve, slyšeli jsme nářek a křik raněných a umírajících.“

V tu chvíli padákoví myslivci ukázali, z jakého jsou těsta. Seskupili se a postupovali tou noční můrou plnou sténajících mužů, přičemž útočili

jen ručními zbraněmi a granáty, a podařilo se jim ze shozených kontejnerů získat těžké zbraně. Wenzel, se dvěma těžkými zraněními a vyzbrojen pouze pistolí, se zmátořil a připojil se k nim. Jedna jednotka se vydala na vyvýšeninu s výhledem na leteckou základnu, druhá zaútočila na protiletadlovou baterii. V podvečer už Němci zneškodnili velká děla a obsadili vrch, ale za krutou cenu: jejich důstojníci byli mrtví, docházela jim munice a naživu bylo jen padesát sedm mužů. Většina z nich byla tak zraněná a slabá, že se stěží udrželi na nohou. Proti spojeneckému protiútoky, který měl užuž zaplavit jejich vrch, neměli sebemenší naději.

Jenže... on vůbec nepřišel.

Velitelé Spojenců na Krétě se tolik připravovali na porážku, až si neuvědomili, že už vlastně vyhráli. Bez Maleme neměli Němci žádné spojení s pevninou. Bylo jen otázkou dnů – ba hodin –, kdy útočnickům dojdou zásoby a munice. Jenže telefonní linky byly přerušeny a rádiové spojení selhávalo, takže spojenečtí velitelé v týle neměli kontakt s vojáky v přední linii a akci řídili na základě domněnek. Když plukovník bránící Maleme neviděl vyžádané posily, předpokládal, že ústředí chce, aby se stáhl; když se ústředí dozvědělo, že se stahuje, předpokládalo, že Maleme

je ztraceno, a posily přesměrovalo jinam.

Kurta Studenta neporazíte tím, že mu dáte druhou šanci.

Před úsvitem druhého dne se německá letadla jedno po druhém vznesla do vzduchu a s rachocením mířila k Maleme. Student se rozhodl „vsadit vše na jednu kartu“. Svěřil 5. horské divizi a posledním zbytkům výsadkářů konečný útok na vojenskou základnu – všechno, nebo nic.

V dostřelu východního kraje přistávací dráhy se nacházelo jen pár novozélandských jednotek, když vojáci uslyšeli první přibližující se Junker. Zasyпали přelétající letadlo sprchou kulek, ale ono stačilo vysadit čtyřicet příslušníků horské divize, než zase zmizelo nad Středozemním mořem. Novozélandčané teď zamířili na Němce uhánějící do úkrytu a mnoho jich zastřelili při prvních krocích po raněji. Ale několik Němců stihlo doběhnout do zákopu a odtud opětovali palbu, čímž kryli další Junkers, který prosvištěl nad letištěm. Z něj se vysypali další Němci a horempádem se

hnali do prohlubně, přiletělo třetí letadlo, pak čtvrté...

Novozélandané z toho byli celí zkoprnělí. Před deseti minutami pěkně drželi pozici proti vyčerpanému nepříteli a čekali na rozkaz, jestli jej mají nadobro vyřídít, nebo odpochodovat. A najednou stříleli posledními zbytky munice po nepříteli, jehož počty se minutu po minutě zdvojnásobovaly a ztrojnásobovaly. Čas byl stále na jejich straně, ale ne na dlouho. Museli okamžitě udeřit a dokončit to, co měli udělat už včera. Je třeba vzít kopec útokem, než Němci shodí ještě víc vojáků a opevní se na letišti. To byla jejich jediná šance.

Nasadili bodáky, rozdali granáty. A pak z týla přišel rozkaz: *Výčkávat*. Na ústředí byl Freyberg stále přesvědčen, že skutečná invaze přijde po moři. Všechna ta letadla a výsadkáři? Jen klamný manévř, který měl nalákat spojenecké jednotky do kopců a nechat pobřeží nechráněné. *Naprosto správně*, souhlasil brigádní generál James Hargest. Stejně jako Freyberg byl statný starý velitel veteránem z první světové války a myslel si, že se od těch časů nic nezměnilo. Hargest si krátil plavbu na Krétu četbou *Vojny a míru* a staré Rusy bral jako vzor. „Ve válce,“ kázal Hargest, „je pevnost a vytrvalost důležitější než jakékoli strategické nadání.“ Klíčem ke Krétě, přesvědčoval Freyberga, je opatrnost a pobřeží.

To by vysvětlovalo, proč o několik dní později a po promarnění jedinečné příležitosti Freyberg rázoval po nábřeží po boku udiveného mladého provozovatele pekárny a vyhlížel nepřátelské vojsko, které se nikdy nemělo objevit.

„Byli to odvážní muži, ale už ne neohrožení,“ bědoval Antony Beevor, britský vojenský historik, který sepsal vyčerpávající zprávu o invazi.

„Bitva o Krétu, revoluční počín ve světě válečnictví, měla být soubojem, v němž nejvíc záleželo na rychlých reakcích, jasném myšlení a rázných rozhodnutích.“ Freyberg stále jako by vězel v bahně Sommy, zatímco Student – který se vyznačoval tak zuřivou vynalézavostí, že dokázal pomocí německých součástí přestavět sestřelené francouzské letadlo a rovnou s ním vzlétnout zpátky do akce – neměl zájem znovu absolvovat válku, kterou už jeho země prohrála.

Přesto nastala chvíle, kdy mohla minulost zvítězit, kdy si zákopová taktika mohla Němce podrobit. A právě v tu chvíli Freyberg zaváhal. „Jediná četa, dokonce jediný kulomet na správném místě letecké základny,“

uzavírá Beevor, „mohly změnit průběh celé bitvy.“

S tím, jak z Maleme vějířovitě postupovaly německé jednotky, se Jack Smith-Hughes musel brzy hodně snažit, aby zůstal krok před svými přáteli a dva kroky před nepřítelem. Královské námořnictvo nemohlo riskovat mnoho lodí na další Dunkirk, takže každý, kdo si nepospíšil na jižní pobřeží Kréty, měl smůlu a nikam nejel. „Rozkaz zní: každý sám za sebe!“ zakřičel jeden seržant. Tisíce spojeneckých vojáků se horečně sápalý přes Bílé hory a úzkostlivě se držely drolící se stezky, ohraničené „na jedné straně skoro kolmou stěnou a na druhé srázem hlubokým stovky stop,“ jak vzpomínal britský pěšák Edward Frederic Telling. „To vše potmě.“

Jack Smith-Hughes dokulhal do přístavu Sfakia vyhladovělý s rozbolavělými nohama a překvapilo ho, že se prý nemusí hned radit do fronty. Na zítřek se plánují další evakuace, slíbil jakýsi důstojník, než sám nastoupil do člunu. Nazítří ráno se Jack Smith-Hughes už díval do hlavně německé pušky. Spolu s tisíci dalších spojeneckých vojáků opuštěných na Krétě byl Jack nucen pod výhrůzkou zastřelení znovu klopýtat přes pohoří, které právě přešel. Když se za ním zavřela věžeňská brána, Jack věděl, že má dvě možnosti: může utéct a nechat se zastřelit, nebo zůstat za ostnatým drátem a chřadnout. Muži okolo něj už umírali na následky

zranění a nemocí.

Inu, lepší rychlá kulka než pomalá smrt. Jednou v noci Jack následoval krétského vězně za plot a společně uprchli do hor. Než je hlídka stačila vypátrat, sebrali je vesničané a uklidili z dohledu. Jacka schovali a dali mu najíst – vykurýrovali ho krétskou vesnickou stravou složenou z divoce rostoucí zeleniny, tmavého chleba tak tvrdého, že se musel před konzumací namočit do vína, a *fasolakia me katsiki* – fazolí dušených s kozím masem.

Jack byl stále příliš slabý, než aby se ukrýval v horách, a tak se jeho noví přátelé vytasili se záložním plánem: udělají z vypaseného blondatého Brita Krétana. Vesničané ho překřtili na Jannise a vtloukali mu do hlavy zvláštní rysy svého dialektu. Například výraz pro pojem „dospělý“: na